





http://niva.iig.pl redakcja@niva.iig.pl

Віноўнікі адсутнасці... 🖝 З

№ 43 (2528) Год XLIX

Беласток, 24 кастрычніка 2004 г.

Цана 2,00 зл.

Выбары ў Палату прадстаўнікоў Рэспублікі Беларусь ды рэспубліканскі рэферэндум па змяненнях у канстытуцыю, якія дадуць прэзідэнту Аляксандру Лукашэнку магчымасць трэці раз кандыдаваць на гэты пост, працягваліся шэсць дзён. Адразу ж трэба сцвердзіць, што па важнасці рэферэндум апярэдзіў выбары дэпутатаў. Ва ўсіх афіцыйных паведамленнях і на плакатах рэфе-

важнасці рэферэндум апярэдзіў выбары дэпутатаў. Ва ўсіх афіцыйных паведамленнях і на плакатах рэферэндум абавязкова выступаў на першым месцы. Па словах старшыні Цэнтральнай выбарчай камісіі Беларусі Лідзіі Ярмошынай, калі б гэтага рэферэндуму не было, яго трэба было б прыдумаць. Яна яшчэ адзначыла, што рэферэндум паспрыяў кансалідацыі беларускага наро-

Апошнія два дні датэрміновага галасавання і дзень выбараў правёў я ў 100-тысячным раённым Маладзечне і з гэтай перспектывы кансалідацыя не падалася мне такой відавочнай.

да.

Беларускія выбары вонкава моцна адрозніваюцца ад нашых. Першая розніца заключаецца ў строгай рэгламентаванасці выбарчай кампаніі. Сустрэчы з выбаршчыкамі можна праводзіць толькі ў вызначаных месцах. У выпадку Маладзечна гарадскі выканаўчы камітэт адмысловай пастановай вызначыў дзеля гэтай мэты Дом культуры чыгуначнікаў, Палац культуры ды Цэнтральную гарадскую бібліятэку. Кандыдату ў дэпутаты са сваімі выбарчымі расходамі трэба было ўкласціся ў 950 тыс. рублёў (450 дол. 3 ШA) - такая сума была яму выдзелена з дзяржаўнага бюджэту ды знаходзілася на рахунку акруговай выбарчай камісіі, якая і плаціла за ўсякія расходы кандыдата, прыкладна, выбарчыя лістоўкі. Названая сума — ва ўмовах 100тысячнага горада — аказалася сціплай, бо кампаніі ў нашым разуменні гэтага слова не адчувалася. Па горадзе віселі толькі дзяржаўныя плакаты з абвесткай пра выбары і рэферэндум, а па выбарчых участках — афіцыйная інфармацыя пра кандыдатаў ды іхнія фоткі. Маладзечанскія кандыдаты сваю персанальную кампанію засяродзілі на лістоўках, якія раздавалі на вуліцы, падкідалі ў паштовыя скрыні ў пад'ездах, або вешалі па выбарчых участках. У Маладзечне кандыдатаў у дэпутаты аказалася пяць — Эдуард Баланчук ад Беларускага Хельсінскага камітэта, Станіслаў Гаварушкін (дэпутат уступаючага склікання Палаты прадстаўнікоў), Аляксей Кароль ад Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады, Вольга Лагвіновіч ад Партыі Беларускага народнага фронту ды мэр горада Маладзечна Мікалай Чурсін. Чатыры першыя кандыдаты вызна-



Старшыня Участковай камісіі № 23 у Маладзечне Зоя Леанідаўна Кукаш апаражняе урну датэрміновага галасавання

чыліся беларусамі, М. Чурсін — расіянінам.

Па словах старшыні Акруговай выбарчай камісіі ў Маладзечне Міхаіла Фралянкова, гэтых пяць кандыдатаў уяўляла тры палітычныя сілы. У час датэрміновага галасавання ў Беларусі можна праводзіць палітычную агітацыю — выбарчая цішыня накладаецца толькі на апошні дзень галасавання, хаця і тут ёсць асаблівасці. Матэрыялы, якія кандыдат або ягоныя давераныя асобы павесяць у памяшканні выбарчага ўчастка ў "датэрміновы" перыяд, у дзень выбараў не здымаюцца.

Усё ж, больш увагі ў Беларусі прыдавалася канстытуцыйнаму рэферэндуму. Беларуская апазіцыя выступіла супраць яго ("Скажы Лукашэнку не"), але — па словах Андрэя Асмалоўскага ад Беларускага Хельсінскага камітэта, з якім мы назіралі за падлікам галасоў на адным з участкаў — асаблівая кампанія па гэтым пытанні не праводзілася. Кампанія такая праводзілася затое з боку адміністрацыі — на выбарчым тыдні ў паштовыя скрыні беларусаў трапіла больш за 860 тыс. (па выхадных даных) спецвыпуску газеты "Советская Белоруссия" з пасланнем А. Лукашэнкі да народа, у якім ён заклікаў ухваліць канстытуцыйныя змены. Па меркаванні апазіцыі, экземпляраў гэтых магло быць і больш за тры мільёны, дык пасланне тое мела шанц атрымаць кожная беларуская сям'я. У спецвыпуску А. Лукашэнка прадстаўляецца як добры селянін, харошы вайсковец, любіцель спорту агулам: гарант стабільнасці і прагрэсу ў Беларусі.

Пяць маладзечанскіх кандыдатаў у дэпутаты аказаліся "стабільнай"

групай, чаго нельга сказаць, напрыклад, пра Мінск, дзе асабліва моцныя кадравыя ўроны закранулі Партыю БНФ. Літаральна за два дні да выбараў са спіска кандыдатаў "знялі" намесніка старшыні гэтай партыі Аляксея Міхалевіча — была гэта першая вестка, якую завучыла падляшская еўрадэпутатка Барбара Кудрыцкая пасля свайго назіральніцкага прыезду ў Мінск. А. Міхалевіча абвінавацілі ў незаконным выпуску лістовак (без выхадных даных). Паводле ж самога "скасаванага" кандыдата, лістоўкі былі падробкай ды няўдалай — у нядоўгім беларускім тэксце было больш за дваццаць памылак.

Беларускія ўчасткі ў дзень выбараў гучаць музыкай, працуюць у іх буфеты, можна пад'есці, а нават і выпіць чарку. Паколькі многа супярэчлівасцей сярод назіральнікаў спараджала пытанне бяспекі бюлетэняў датэрміновага галасавання, дык у нас — замежных назіральнікаў і карэспандэнтаў — было спадзяванне, што тая галоўная скрыня, у якую выбаршчыкі кідалі бюлетэні 17 кастрычніка, выявіць праўду пра сімпатыі беларускага грамадства. Па чыста візуальным уражанні на маім 23-м маладзечанскім участку скажу, што рэферэндныя сімпатыі расклаліся з нязначнай толькі перавагай у карысць прапанаваных А. Лукашэнкам зменаў, без яскравых дыспрапорцый паміж "за" і "супраць". Наступнага дня афіцыйныя вынікі такое ўражанне пацвердзілі — у датэрміновым і тэрміновым галасаванні А. Лукашэнку падтрымала 64% маладзечанскіх выбаршчыкаў. Дэпутатам у горадзе стаў у першым туры М. Чурсін (53%).

Аляксандр Максімюк

#### Быць беларусам

**2** 

Віктар САЗОНАЎ

Дык што ж мы за такая унікальная нацыя, што за намі цікуюць стагоддзямі, сочаць, выдаткоўваюць на гэта сродкі і падбіраюць момант, калі нам найцяжэй. Здаецца, нікому мы не пераходзілі дарогу, не забіралі чужых зямель, не кралі чужой гісторыі, нікому не пагражалі...

#### Астракізм...

**~ 2** 

Віталь ЛУБА

Палітычны, грамадскі астракізм у адносінах да меншасці можна зразумець. Аднак аказваецца, што таварыскага астракізму баяцца таксама палякі, якім даводзіцца мець кантакты з беларусамі.

#### Віноўнікі адсутнасці...

Марцін РЭМБАЧ

Збігнеў Нікітаровіч з матэрыяламі НІК пайшоў на афёру. Можа так зразумеў ён спадзяванні таго, хто паспрыяў яму дайсці да дакументаў, можа адказаў на пануючае ў рэдакцыі жаданне выкрывання злачынстваў, а можа захапляе яго агучванне сітуацыі, калі віноўнікам адсутнасці крадзяжу пагражаюць кары шматгадовага зняволення.

#### Знаёмства з самаўрадам 🖝 4

Аляксей МАРОЗ

— Бачым, што ў вас людзі самі вырашаюць свае справы. У нас ёсць магчымасці рэалізаваць некаторыя ініцыятывы органаў самакіравання, але яны не забяспечваюцца фінансамі. Цяжка знайсці сродкі на іх ажыццяўленне. У асноўным, выконваюцца ўказанні зверху...

#### Вайна і лёс чалавека 📁 🕜 8

#### Мікалай ПАНФІЛЮК

Над Бугам дзень і ноч працавалі не толькі нашы, але і шмат было іншых зняволеных, найбольш з Сярэдняй Азіі. Іх сфармавалі ў так званыя рабочыя батальёны, узбройваючы іх лапатамі, хаця абучалі і ваеннай справе. Кармілі там вельмі слаба — соленай рыбай і хлебам з закальцам.

#### Знаёмства ў тую эпоху 🐷 9

Сакрат ЯНОВІЧ

Праўда пра апошнюю вайну настолькі глыбока схаваная, што нават слоўка праўдівае даводзіць людзей улады да шалёнае злосці. Цынізм новавыхаванага савецкага чалавека зводзіцца да аднаго, да жывёльнай барацьбы "за большы кавалак сабе".

#### Сейбіты "нацыяналізму" 🖝 11

Васіль САКОЎСКІ

Такіх спакойных, лаяльных і верных сваёй Айчыне, Польшчы, як нашы беларусы, бадай, не знойдзеш у ніводнай іншай нацыі. Такімі, зрэшты, былі нашы бацькі, дзяды і такімі быць вучым мы нашых дзетак.





## Быць беларусам

ў "партызаны". Так на Беларусі называюць рэзервістаў, якіх бяруць у войска на кароткі час. Навошта гэта робяць, сказаць

цяжка. Здаецца ні з кім не ваюем і ніхто на нас вайной не ідзе. А чалавека забраць з працы на нейкія непатрэбныя зборы — толькі дзяржаўныя грошы на вецер выкінуць. А мо разгадка ў тым, што ў нас вайна не канчаецца. Як сказаў паэт, вечны бой. То бітва за ўраджай, то бітва з апазіцыяй, то з цэлым светам, то за рэферэндум... Дарэчы, рэферэндум. Мо забралі хлопца ў "партызаны" менавіта таму, што даў згоду ўдзельнічаць у выбарчым штабе аднаго з кандыдатаў ад апазіцыі. А можа гэта проста супадзенне. Цяжка сказаць. Адно вядома, што нармальна канкураваць з кандыдатамі ад улады немажліва. Усю тваю каманду могуць прызваць у войска. Хоць гэта і непатрэбна. Хапае і іншых сродкаў.

Хлопец вярнуўся. Але не паспелі мы пагаварыць пра тое, як ён капаў акопы зусім не ў тым месцы, куды мусілі падцягнуцца войскі, і пра тое, што абаронцы беларускага суверэнітэту ў афіцэрскіх пагонах аніводной каманды не здольныя зрабіць па-беларуску, як прыйшло паведамленне з-за межаў Беларусі. І там пайшла атака на беларусаў. Пасля гэтага паведамлення адзін з нашых суразмоўцаў нават сказаў, што ў яго такое ўражанне, што хутка судзіць людзей будуць толькі за палітыку і толькі беларусаў. Гутарка пра тое, што раённая пракуратура Беласток-Поўдзень абвінаваціла Управу Праграмнай рады тыднёвіка "Ніва". І зноў "супадзенне", як з тымі "партызанамі". Абвінавачанне прыпала незадоўга да выбараў у Польшчы і акурат супала з выбарамі ў Беларусі.

Дык што ж мы за такая унікальная нацыя, што за намі цікуюць стагоддзямі, сочаць, выдаткоўваюць на гэта сродкі і падбіраюць момант, калі нам найцяжэй. Калі мы занятыя адраджэннем свайго. Калі мы чарговы раз абіраем шлях да лепшага жыцця. I не тое, што сама лепшага. A проста, як іншыя людзі. Хочам хадзіць на справядлівыя выбары, дамагацца нейкіх поспехаў, гаварыць на сваёй мове, выдаваць свае газеты... Проста быць беларусамі. Здаецца, нікому мы не пераходзілі дарогу, не забіралі чужых зямель, не кралі чужой гісторыі, нікому не пагражалі... Чаго нас баяцца?

Адказ напрошваецца. Адчуваюць, напэўна, нашы нядобразычліўцы вялікую генетычную моц, якая жыве ў беларусах. Іншай версіі няма. Бо пераследавалі нас ва ўсе часы толькі за адно. За тое, што мы хацелі быць белару-

Забралі хлопца самі. І зайздросцілі нам. І карысталіся нашым. Успамінаецца адзін анекдот. Сабраліся неяк рускі, беларус і паляк, ды давай спрачацца, якая нацыя дала чалавецтву больш славутых постацяў. Тыя спрачаюцца, а беларус маўчыць.

- Мы далі свету Дастаеўскага, Глінку, кажа рускі.
- А мы падарылі чалавецтву Міцкевіча, Касцюшку, — даводзіць паляк.
- I пытаюць у беларуса, чым яго нацыя вя-
- A мы нікога свету не далі,  $a \partial \kappa a 3$ вае беларус.
- Як?! дзівуюць тыя. Цэлы народ, а нікога не далі чалавецтву.
- Так, пагаджаецца беларус. Свету не далі нікога. Вось рускім далі Дастаеўскага, Глінку... Палякам — Міцкевіча, Касцюшку... А свету нікога не далі.

Такі ў нас харакатар. І не з таго, што мы занадта добрыя і рахманыя. А з таго, што мы генетычна адчуваем моц і вялікасць сваёй нацыі. Нам не трэба камусьці штосьці даказваць. Толькі слабыя хваляцца. Моцны — ён і так моцны. Наш народ у глыбіні сваёй душы ведае, што ён неўміручы. Што нікуды не знікне. Што Беларусь будзе заўсёды, бо заўсёды будуць беларусы. Наш характар ад нашай прыроды. У нас няма ні вулканаў, ні землятрусаў. І мы спакойныя, задумлівыя. Самі ў сабе. Але нашыя спакойныя рэкі паглынулі больш ахвяраў, чым на першы погляд небяспечныя горныя плыні. Да нашай ціхасці і рахманасці трэба ставіцца з павагай і асцярогай. Сорамна будзе таму, хто гэта яшчэ не зразумеў. Бо беларусы застануцца беларусамі і гэтага не зракуцца. І нават зараз, калі нашы суайчыннікі вымушаны надоўга выязджаць на заробкі ў Расію, яны застаюцца беларусамі і ганарацца гэтым. Яны бачаць, што маюць свае адметнасці, што яны такія, а не іншыя. І не хочуць быць іншымі. І калі нават у Расіі, ці ў Польшчы, дзе перапіс насельніцтва выявіў, што беларусы не адракаюцца беларускасці, то хто можа яе знішчыць у Беларусі. Мы перажылі спробы фізічнага знішчэння нашай нацыі, перажывём і спробы ідэалагічнага. Перажылі чужых дыктатараў, перажывём і сваіх. Бо няма і зараз, у ненайлепшыя для Беларусі часы беларуса, які адмовіўся б ад сваёй нацыі. Нават сённяшняя ўлада, якая дэкларуе адзінства з Расіяй, усё больш ганарыцца сваёй краінай. Нават тыя, хто не цікавіцца гісторыяй і не заангажаваны ў палітыцы, не карыстаецца роднай мовай, на пытаннне: "Ты хто?", адказваюць з гонарам: "Я — беларус!"

Віктар Сазонаў



## Астракізм, а не салідарнасць

Два тыдні таму ў гэтым месцы Аляксандр Максімюк заявіў сваім беластоцкім сябрам-жур-

налістам: "У мяне няма пра што з вамі гаварыць". Аўтар абурыўся адсутнасцю ў іх элементарнай прафесійнай салідарнасці, калі ўсе беластоцкія штодзёнкі прамаўчалі заяву Асацыяцыі беларускіх журналістаў у падтрымку нашага тыднёвіка. У гэтым месцы магу сказаць адно: салідарнасці з боку беластоикіх журналістаў у адносінах да рэдакцыі "Нівы" раней таксама не было. Наадварот, у мінулым на розных форумах, калі абмяркоўваліся эканамічна-выдавецкія пытанні, часта выказваліся сумненні наконт мэтазгоднасці выдавання нерэнтабельнай газеты.

Пад канец 1980-х, на нарадзе ў тадышняга нашага выдаўца — у Беластоикім прэсавым выдавецтве, якое выдавала ўсе газеты ў рэгіёне, прагучэла прапанова спыніць выдаванне непрыбытковай "Нівы". І хаия выдавецтва з прычыны выдавання меншаснага друку карысталася падаткавымі льготамі, складалася ўражанне, што прычынай усіх эканамічных клопатаў прадпрыемства з'яўляюцца менавіта "Ніва" і літоўская "Аўшра". Тады была гэта толькі прапанова, да якой дырэкцыя не мусіла прыслухоўвацца, паколькі такія справы вырашаліся, на наша шчасие, у Варшаве. Але неўзабаве беластоцкім журналістам усё-такі ўдалося нанесці "ўдар" па "Ніве".

Пад канец 1989 года Сейм прыняў рашэнне аб ліквідацыі выдавецкага партыйнага манапаліста — кааператыва РСВ Прэса-Кніжка-Рух, у структурах якога дзейнічала Беластоцкае прэсавае выдавецтва. У пачатку 1990 года фінансаванне меншасных выданняў пераняло Міністэрства культуры. Канчатковае развітанне з нашым выдаўцом наступіла 31 сакавіка 1990 года. У выдавецтве ўсім працаўнікам выплачваліся квартальныя прэміі. Прэміяльныя былі налічаны таксама працаўнікам рэдакцыі "Нівы". Але грошай мы не атрымалі, бо рэдакцыя "Кур'ера Падляшскага" прыгразіла дырэктару выдавецтва... страйкам.

У беластоцкіх умовах замест салідарнасці ці хаця б спагады да беларусаў наглядаецца іншая з'ява — астракізм. Палітычны, грамадскі астракізм у адносінах да меншасці можна зразумець.

Аднак аказваецца, што таварыскага астракізму баяцца таксама палякі, якім даводзіцца мець кантакты з беларусамі. На месцы працы ці ў коле паплечнікаў могуць яны стаць аб'ектам непрыемных заўваг як з боку калег, так і начальства. Часам боязь перад таварыскім астракізмам набывае даволі нечаканыя формы.

А вось прыклад. Знаёмы паляк працуе ў дзяржаўнай установе, у якой на кожным кроку дэманструецца пашана да хрысціянскіх каштоўнасцей. Аднойчы згаварыліся мы пра супольнага знаёмага. Пасля смериі гэтага чалавека мы прысвяцілі яму артыкул са здымкам. Паколькі нябожчык быў вядомы таксама іншым работнікам гэтай установы, мой знаёмы узяў той экземпляр "Нівы". Калі на рабоце хацеў ён давесці да ведама сяброў пра смерць вядомага ім чалавека і паказаў нашу газету, яго калега жахнуўся:

- Якую газету ты прынёс? Што скажа шэф, калі яе пабачыць?
- Скажу, што ты яе прынёс, не разгубіўся мой знаёмы.

Можна было б сказаць, што такое стаўленне нехарактэрнае беластоцкім палякам, што гэта адзінкавы выпадак з тупалобым чыноўнікам у галоўнай ролі. Аднак калі прыглядзецца больш уважліва, такіх прыкладаў можна сабраць больш і то з удзелам адукаваных людзей. У якасці другога прыкладу прывяду здарэнне з канца 1980-х гадоў. Тады на старонках "Нівы" час ад часу адзін з беластоцкіх літаратурных крытыкаў публікаваў артыкулы пра творчасць "белавежиаў". Пасля некалькіх публікацый аўтар патрабавай змяшчаць пад артыкулам прыпіску: "Пераклад з польскай мовы", бо, як патлумачыў, яшчэ нехта падумае, што піша ён па-беларуску. На добры лад, павінен ён цешыцца, што людзі палічаць яго эрудытам, які нават вывучыў беларускую мову. Але для яго, відаць, не было б ад гэтага гонару, а толькі сорам.

Відаць, таксама з-за боязі перад асуджэннем не адазваліся сябры па пяру з іншых беластоцкіх рэдакцый. Адна справа міжчалавечыя кантакты, неафіцыйныя сустрэчы — тады ўсё здаецца быць звычайным. Але калі трэба публічна выявіць сваю пазіцыю, будучы свядомым, што ў сваім асяроддзі сустрэнецца яна з непрыхільнасцю, тады прападае ахвота на салідарнасць з беларусамі. І гэта датычыць не толькі згаданых журналістаў, але шырокіх колаў беластоцкай грамадскасці.

Віталь Луба

### Вачыма еўрапейца Прэтэнзіі і крыўды



ца ўражанне, што паўгадовае членства ў Еўрасаюзе дало ўсім польскім палітычным элітам шмат міжнароднай самаўпэўненасці. Далучыўся да гэтага факт удзельніитва польскіх вой-

скаў у г.зв. наводжанні парадку ў Іраку, а затым пачуццё ўзмацнення, проста ў літаральным значэнні, кроўных вузаў з Вялікім (цяnep наймациейшым) Братам — 3IIIA.

Усё гэта дало прычыну для вылівання ў адносінах да паасобных дзяржаў крыўдаў і прэтэнзій, якія нарасталі не толькі ў час ПНР, але нават і ў Другой Рэчы Паспалітай, а, мабыць, і раней. Заўжды, аднак, месіянскай. Яшчэ да ўваходу ў ЕС, але ўжо з членствам НАТА, выліваліся крыўды да Ра-

сіі, Украіны, Літвы. Да Расіі (з Нямеччынай, як хочуць артадаксійныя патрыёты, адвечнага ворага) крыўды нараслі асабліва пасля даличэння да ЕС. Успомню тит патрабаванне перапросін за недастатковыя савецкія дзеянні ў час Варшаўскага паўстання ці пакаяння сённяшніх расійскіх улад за катынскае злачынства. Значыць, прымянення прынцыпу: Расія — спадкаемца СССР, амаль як СЛД — ПАРП. У адносінах да Украіны ўсё вяртаецца справа могільніка Львоўскіх арлянят і трагічных у выніку дзеянняй УПА над польскім насельніцтвам.  $\Pi$ рэтэнзіі да  $\Pi$ ітвы — за рознага роду прычэпкі да польскай меншасці, таксама і мачашынае трактаванне польскай мовы ў гэтай краіне.

Асабліва выразна ў апошні час выліваюцца крыўды да мацнейшых: Нямеччыны, Англіі ці ЗША. Справа, афіцыйна аспрэчваных Берлінам, нямецкіх дамаганняў замянілася ў пагрозы звязаныя з ваеннымі рэпарацыямі. У адносінах да Англіі не змаўкаюць пры кожнай нагодзе не толькі крыў-

ды за пасіўнасць у верасні 1939 г. ці неахвоту рассакрэчання акалічнасцей смерці генерала Уладыслава Сікорскага, але і за трактаванне выязджаючых там исляпию за працай палякаў. Ну і, урэшце, прэтэнзіі да ЗША. Не толькі крыйда, але часам і знерваванне, спадарожнічаюць як дасюль непрымірымай пазіцыі Вашынгтона, а канкрэтна амерыканскіх сенатараў у справе віз для палякаў. У Польшчы кажуць: за Ірак, за рызыку тэрактаў, за смерць жаўнераў. Дзе тыя інвестыцыі, што мелі наплысці ў сувязі з далучэннем да антыіракскай кааліцыі? — дапытваюцца з прэтэнзіяй прадстаўнікі польскіх палітычных элітаў. Дарэчы, гэты польскі гаспадарчы жаль ахоплівае шырэйшыя сусветныя кругі. Што і руш інвестары замяняюць сярэднеўсходнюю Польшчу на Чэхію, Венгрыю і г.д.

Несумненна, гісторыя Польшчы ні горшая, ні лепшая ад гісторыі іншых краін. Кожная з іх дасведчыла і дасведчвае благога і добрага, часта па сваёй віне, з-за часта памылковых і шалёных ідэй на міжнарод-

ную рэальнасць. З тае прычыны цяжка крыўдзіцца на іншых. Цяжка таксама выліваць на гісторыю віну за сучаснае становішча, за йласнию бяздарнасиь, няймеласиь дыялоги з іншымі і бесперапыннае пачуциё якоесьці місіі, ад якое можа залежаць лёс Еўропы. Можа, найперш трэба ў самога сябе прасіць даравання. І тады чакаць перапросін і кампенсацыі. Не толькі разлічваючы на тое, што нам належна за Варшаўскае паўстанне ці "Салідарнасць". Мы ж паўстаникі ці прафсаюзны пачын стваралі папраўдзе самі сабе.

Усё гэта прыгадвае мне гісторыю аднаго майго знаёмага, з якім сядзелі мы аднойчы ў кавярні. Быў кампанам у нашай бяседзе вядомы ўсім і ўся К. У пэўны момант, размахваючы рукамі ў традыцыйных сваіх жэстах мой знаёмы крануў таго К., быццам дапаўняючы тым самым слоўныя аргументы ў дыскусіі. Крануў так нешчасліва, што той зляцеў з крэсла. Калі назаўтра ў кавярні аж гудзела аб падзеі, мой знаёмы тлумачыўся: "Я ж яго не скінуў. То ж той К. сам упаў".

Мацей Халадоўскі

стаяць, — абумовіўся і дадаў яшчэ

нешта аб тым, што сённяшнія жур-

ў справе "Нівы" заяву: "Праверкі,

Тэкст Нікітаровіча з'явіўся два

налісты папросту невыносныя.

## Віноўнікі адсутнасці крадзяжу

або

#### Пра "Ніву" і беластоцкую вышукную журналістыку

Калі ў прэсе чытаем тэкст, які пачынаецца са сказа: "Дайшлі мы да дакументаў, з якіх вынікае, што...", можам быць упэўненымі, што маем дачыненне да вышукной журналістыкі. Дакументы, да якіх "даходзіць" вышукны журналіст, найчасцей паходзяць з установы, да шафаў якой доступ маюць людзі ў нейкай меры давераныя. Таму разумею чытачоў, якія чытаючы такі тэкст, уяўляюць сабе журналіста, які ноччу выкрадае дакументы з офісаў пракуратуры, паліцыі ці прадстаўніцтва Кантрольнай палаты, ломіць коды, нейтралізуе гукавую сігналізацыю, адкрывае сейфы са звышсакрэтнымі дакументамі. Аднак расчарую чытачоў, бо ў сапраўднасці справа маецца зусім інакш: нашы вышукныя журналісты не даходзяць да дакументаў у такі спосаб. Найчасцей дакументы самі даходзяць да іх, непасрэдна з установы, ад кагосьці, хто вырашыў, што варта імі зацікавіць СМІ, або пасрэдна, калі журналісту раяць дзе і да каго яму звярнуцца за цікавымі дакументамі.

Канешне, нярэдка ў прынцыпы "знаходжання дакументаў" улічана і тое, што журналіст прадставіць іх у такі спосаб, у які жадае гэта зрабіць чалавек, які садзейнічае ў іх "знаходцы". У адваротным выпадку чарговыя дакументы могуць дастацца іншаму журналісту.

Структуры спецслужбаў, паліцыі, пракуратуры, органаў дзяржкантролю, якія дзейсна супрацоўнічаюць з вышукным журналістам, могуць дапамагчы яму зрабіць кар'еру, або яе знішчыць. Асабліва ў рэдакцыі, у якой празмерна дбаюць, каб журналісты актыўна "ганяліся за афёрамі".

Не дурыў бы я чытачам галавы вышукной журналістыкай, калі б не тое, што артыкул Збігнева Нікітаровіча ў "Кур'еры паранным", які абнародаваў справу "Нівы" ў беластоцкіх сродках масавай інфармацыі, пачынаўся са слоў: "Дайшлі мы да рапарта НІК, з якога вынікае...". Не паведамлялася ў ім, у які спосаб да рапарта НІК "мы дайшлі". Мабыць, з-за сціпласці аўтара, а мо не было яму чым хваліцца.

#### Крадзеж адсутнічае, віноўнікі ўстаноўлены

Наглядаючы за ходам справы "Нівы" нельга не папасці ў здзіўленне. Справа заключаецца ў тым, што сёння ўжо нават пракуратура заяўляе, што ў "Ніве" не ўкралі ні гроша, але страшная афёра не сціхае, бо ў бухгалтарскіх кнігах не ўсё згаджаецца, значыць, віноўнікі ёсць. А ў дакументах асабліва не згаджаецца тое, што законы патрабавалі ад "Нівы" выдаць міністэрскую датацыю між маем і кастрычнікам, але штотыднёвік выходзіць увесь год і ўвесь год трэба плаціць рахункі за друк, электраэнергію, памяшканне, тэлефон, выплачваць працаўнікам зарплату, аўтарам ганарары, адводзіць складчыну ў ЗУС. Спроба звесці законы з рэчаіснасцю давялі да бухгалтарскіх хібаў, якія аднак не мелі на мэце крадзяжу, а толькі спробу неяк справіцца з абсурднымі законамі.

На падставе такіх дакументаў мог узнікнуць праблемны тэкст аб тым, як заканадаўства ў Польшчы ставіць сумленных людзей у складаную сітуацыю, тэкст са зваротам да парламентарыяў, міністраў, каб падагнаць законы да жыцця, паколькі нядрэнна плацім ім стаўкі, якія яны самі ўстанаўліваюць. Можна было так, аднак Збігнеў Нікітаровіч пайшоў у іншым, модным сёння, напрамку: "дзякуючы напружанай працы мы выявілі афёру". У тэксце на першай старонцы "Кур'ера параннага" прадставіў ён выключна аргументы "творцаў дакумента", падаў вялізныя сумы, аб якіх невядома было да канца пра што ідзе, пэўна пра тое, што нехта іх прысвоіў, даў загаловак: "Знесеныя «Нівай»", падзагаловак, які ўнушае, што газета можа быць закрыта. Такіх паслядоўнасцей у дэмакратыі за абы-што не прымяняецца. Тлумачэнні "Нівы" былі надрукаваны ў форме нуднаватага інтэрв'ю на другой старонцы,

тыдні пасля гэтай размовы, успамінае Мірановіч, аднак ягоныя словы не маюць шанцаў з'явіцца ў беластоцкай прэсе, паколькі варштат вышукнога журналіста не прадбачвае таго, каб зайсці на шклянку кавы да прадстаўніка другога боку канфлікту. Шкада, бо варта было б задумацца якога роду прадчуванне падказала шэфу прадстаўніцтва НІК агаварыцца перад Мірановічам, каб той не западозрыў яго ў інспірацыі агрэсіўнай у адносінах да "Нівы" публікацыі. А можа вуха Янухты чула паблізу гучную сочку вышукнога журналіста? Ахова далікатных службаў Асацыяцыя беларускіх журналістаў — мабыць, адзіная журналісцкая арганізацыя ў Беластоку, якой члены адстойваюць нешта большае, чым ахова сваіх месцаў працы, дала



У Гародні Міколе Маркевічу (усярэдзіне), выдаўцу беларускай прэсы, прысудзілі 2,5 года. У Беластоку выдаўцам "Нівы" пракуратура згадвае пра восем...

асобна, у значна менш экспанаваным месцы. У перадавым артыкуле аргументы НІК, сумы, прыроду якіх чытач не зразумее без ведання сапраўднага механізму "злачынства", а аргументы "Нівы" — пададзены асобна, глыбока, у сярэдзіне нумара. Гэты прынцып пры апісванні справы "Нівы" прымяняецца "Кур'ерам паранным" паслядоўна, што амбітнаму студэнту журналістыкі дасць магчымасць напісаць сама меней два раздзелы магістэрскай дысертацыі. А паколькі справа будзе працягвацца, за дватры гады на тэму "Нівы" і "Кур'ера параннага" можа ўзнікнуць ужо поўная навуковая праца.

#### Другі бок уцечкі

Збігнеў Нікітаровіч з матэрыяламі НІК пайшоў на афёру. Можа так зразумеў ён спадзяванні таго, хто паспрыяў яму дайсці да дакументаў, можа адказаў на пануючае ў рэдакцыі жаданне выкрывання злачынстваў, а можа захапляе яго агучванне сітуацыі, калі віноўнікам адсутнасці крадзяжу пагражаюць кары шматгадовага зняволення. Дарослых людзей аб прычыны паводзін не пытаюць, а ў журналістыцы ўсё зводзіцца да інфармацыі, варштату і ступені ўнутранай незалежнасці.

Каго іншага заставіць задумацца мог успамін прафесара Яўгена Мірановіча аб тым, як пасля заканчэння кантролю НІК размаўляў ён з дырэктарам беластоцкага прадстаўніцтва гэтай установы. Антоні Янухта меў тады яму сказаць, што сам жадае спакойнага завяршэння гэтай справы.

— Аднак калі пакажацца вакол гэтай справы скандальны артыкул, памятайце, што не мы за гэтым будзем

рольнай палатай у рэдакцыі штотыднёвіка "Ніва" і ў школах, у якіх навучаецца беларуская мова, выклікаюць уражанне запланаванай расправы над цэнтрамі нацыянальнага жыцця беларускай меншасці. Абвінавачанне Раённай пракуратурай Беласток-Поўдзень Управы Праграмнай рады тыднёвіка "Ніва" ўспрымаем як форму запалохвання беларускай грамадскасці, каб тая баялася ўключацца ў любую публічную дзейнасць".

Што робіць беластоцкі вышукны журналіст пасля прачытання такой заявы? Ці тэлефануе аўтарам і пытае пра матывы, якія схілілі іх напісаць заяву? Не, яму выгадней даследаваць у вытокаў, значыць, тэлефануе прэссакратару прадстаўніцтва Агенцтва ўнутранай бяспекі і адкрыта пытае: "Ці вы ходзіце вакол «Нівы»?" Потым запісвае адказ, што гэтая ўстаова да справы дачынення не мае. За тым тэлефануе ў НІК і пракуратуру, дзе віцэ-дырэктар і загадчыца прысягаюць, што іх дзеянні нікім не інспіруюцца. Тады ўсё яснае. (Толькі тое, чаму заяву АБЖ не распаўсюдзіла беластоцкае аддзяление Польскага агенцтва прэсавага, таксама застаецца непранікнёнай загадкай). На аснове следства можна напісаць каментарый, што беларусамі кіруюць эмоцыі, якія менавіта і шкодзяць цвярозай ацэнцы рэчаіснасці, значыць, што яны звычайна з глузду з'ехалі. Але з імі зусім кепска, бо яны ў гэтай сваёй сляпой, прымітыўнай раз'юшанасці атакуюць польскія праваахоўныя органы, якімі ганарацца ўсе грамадзяне, а на дадатак асмельвающца падазраваць нашы празрыстыя, ніколі, нідзе і ў нішто не ўблытаныя спецслужбы. А гэта ж такія далікатныя, субтыльныя людзі. Гэтая беларуская бязлітасная атака можа ім поўнасцю скрывіць псіхіку. Атака галоўным чынам зводзілася да слоў: "Праверкі (...) выклікаюць уражанне (...). Абвінавачанне (...) успрымаем як форму запалохвання". Людзі "Нівы" ў сваіх заявах гавораць перш за ўсё аб сабе, аб тым, якія ў іх складаюцца ўражанні, як успрымаюць абвінавачанні, з чым ім яны асацыююцца. Беластоцкі вышукны журналіст лічыць, што гэтага і так замнога.

#### Умоўная салідарнасць

Калі — хіба, сапраўды ў найлепшы для журналістыкі перыяд (канец 1989 года) — я вучыўся журналісцкаму рамяству, сур'ёзныя рэдакцыі не забывалі, што кожны грамадзянін, які становіцца аб'ектам зацікаўлення праваахоўных органаў, мае права абараняцца ў такі спосаб, які палічыць слушным. Ён мае права гаварыць, што яго справа інспіраваная спецслужбамі, КДБ, ЦРУ, іншапланецянамі, закаханай суседкай і любая пракуратура ў сувязі з гэтым не павінна склікаць смешных прэс-канферэнцый. Западозраны ў забойстве, крадзяжы, згвалтаванні можа гаварыць у сваю абарону любое, што прыйдзе ў галаву, а паліцыя, НІК, пракуратура абавязаны даказаць хто сапраўды вінаваты. Гэта менавіта паліцыя, пракуратура, НІК распараджаюцца штатамі, офісамі, мноствам кампетэнтных юрыстаў, аператыўнымі магчымасцямі, бюджэтам на аплату экспертаў і ўсёй машынай, у сутыкненні з якой грамадзянін, група чалавек, згуртаванне становіцца ледзь не нулём. Таму каментарыі ў справе "Нівы", якія чытаю ў "Кур'еры паранным" і "Кантактах" (аўтарства Яна Анішчука) прыводзяць мяне ў чарговае здзіўленне. Заява, што не будзе прафесійнай салідарнасці з журналістамі "Нівы", паколькі адрэагавалі яны на абвінавачанні не так, як прынята, абазначае, што сёння трэба салідарызавацца не з тымі людзьмі, якія папалі ў празмерна большыя клопаты, чым на гэта заслужылі (буду ўпірацца, што пагроза 8 гадоў зняволення за выяўленую адсутнасць крадзяжу гэта празмерна замнога), але толькі з тымі, які адрэагоўваюць на клопаты ў адпаведнасці з нашымі стандартамі. Гэта новы, цікавы, варты пільнай увагі прынцып. Тым больш што ў падобны спосаб адсутнасць жэстаў салідарнасці з "Нівай" тлумачаць прадстаўнікі дружалюбных няўрадавых арганізацый.

Гэта сапраўды было б цікавым, каб магчыма было даследаваць, што такое ў сапраўднасці для нашаг мадства абазначае факт, што бура ў СМІ, у якую ўкінуты тэрмін "спецслужбы", прыводзіць да таго, што да сяброў пачынаюць ставіцца як да пракажоных. Рабочы тэзіс такога аналізу мог бы набыць наступны кшталт: "Дзіўных дзеянняў розных дзяржаўных устаноў апасаюцца і журналісты, і няўрадавыя арганізацыі, і беларусы, але толькі тыя апошнія ўмеюць рабіць намёкі на гэты конт". Гэта, канешне, толькі тэзіс. Даследаванні могуць яго пацвердзіць або абвяргнуць.

#### Марцін Рэмбач

PS. Ганарар за гэты артыкул хачу перадаць на юрыдычную абарону "Нівы". Дзейнасць НІК і пракуратуры фінансую са сваіх падаткаў.

#### Канкурэнцыя

Аб ліквідацыі чыгуначнай лініі Чаромха — Беласток даўно гаворыцца. Чарамшане тлумачаць, што быццам бы дырэктар беластоцкага Прадпрыемства рэгіянальных перавозаў у змове з ПКСам. Сама пані дырэктар закід абвяргае. У мінулагодняй сустрэчы, у час прамоцыі рэйкавага аўтобуса ў Чаромсе, тлумачыла мне: "Ніякіх дагавораў я не заключала. Не карыстаюся акцыямі, ані ў ПКСе, ані ў "Пагодзе". Аднак у народзе кажуць: "Няма дыму без агню". Пакарыстаюся прыкладам. У мінулым годзе быў адменены цягнік з Беластока, якім многія чыгуначнікі вярталіся пасля працы дамоў. Для працаўнікоў з Чаромхі і Кляшчэляў стала быць дылемай, як дабрацца дамому пасля дзённага дзяжурства, паколькі апошні цягнік у Чаромху ад'язджае ў  $16^{13}$ ? І пачалі ездзіць аўтобусамі праз Гайнаўку. Праўда, абыходзілася лішнім выдаткам, паколькі за праезд трэба было плаціць, але гэта не лічылася.

Ад 28 жніўня прыватная лінія "Пагода-экспрэс" пусціла ў ход аўтобусы з Беластока ў Чаромху. Ад'язджаюць у  $11^{00}$  і  $19^{15}$ , а вяртаюцца а гадз.  $4^{35}$ ,  $5^{45}$  і  $13^{55}$ . Падарожжа працягваецца менш чым дзве гадзіны (праз Гайнаўку), а білет каштуе 10 зл. (чыгуначнікі карыстаюцца льготамі). Ці гэта не канкурэнцыя для чыгункі?

З таго, што мне вядома (гаварыў з шафёрамі "Пагоды") у бліжэйшы час не прадбачваюцца змены ў курсіраванні аўтобусаў. Значыць, прыватны перавозчык мае з гэтага прыбытак.

Вось іншы прыклад. Аўтобусы "Пагоды" з Беластока ў Гайнаўку маюць назначаных шэсць рэйсаў і ў адваротным напрамку — сем. Білет каштуе 7,50 зл., з ільготай на залатоўку танней. Можна пакарыстацца месячнымі білетамі. Састаўляе гэта 230 зл. з Чаромхі ў Беласток (на ўсе рэйсы) і 120 зл. з Чаромхі ў Гайнаўку. Варта адзначыць, што новай лініяй "Пагоды" пакарыстаюцца не толькі працаўнікі дзяржаўнай чыгункі, якія даязджаюць на працу ў Беласток, але і шматлікія жыхары вёсак прылеглых да шашы Чаромха — Гайнаўка — Беласток, паколькі прыватнік з "Пагоды" рэкамендуе таннейшы праезд і спраўнейшае падарожжа. Вось, даражэнькія, што значыць канкурэнцыя!

Уладзімір Сід

## Закрытыя бары

У суботу і нядзелю ў Гайнаўцы няма дзе прыезджаму паснедаць, з'есці абед або павячэраць. Так было, між іншым, 9 і 10 кастрычніка г.г. Адзіная агульнадаступная сталовая ля "Фурнэла" па вул. 3 Мая была закрыта. Не працаваў ніводзін бар, ані карчма. На чыгуначна-аўтобусным вакзале таксама. Папраўдзе адкрыты быў адзін гастранамічны пункт (насупраць касцёла), у якім прадавалі гофры цераз акенца. Прысесці тут няма дзе. Калі хто выбіраецца ў Гайнаўку, варта ўзяць з сабою бутэрброд. (MOX)

# Знаёмства з самаўрадам



Войт Юрый Васілюк азнаёміў гасцей з Беларусі з гміннай установай

Дэпутаты з усходняй і цэнтральнай Беларусі з 4 па 7 кастрычніка ў Белавежскай і Чыжоўскай гмінах знаёміліся з самаўрадавай дзейнасцю. Наведалі яны Гайнаўшчыну ў рамках рэалізацыі праекта "Падляшша — Беларусь. Дыялог самакіравання", якога арганізатарам з'яўляецца Форум самакіравання ў РП.

— Распачынаем цыкл мерапрыемстваў для дэпутатаў раённых і сельскіх саветаў Беларусі. Госці хочуць даведацца, як праходзіла ў нас трансфармацыя. Нашы і беларускія радныя маюць нагоду абмяняцца вопытам, — заяўляе старшыня Форуму самакіравання Міхась Андрасюк, арганізатар мерапрыемства.

Мерапрыемства пачалося з сустрэчы ў Белавежы. Радныя спаткаліся з гміннымі ўладамі і пазнаёміліся з арганізацыяй працы гміннай установы ў Белавежы ды з мясцовымі ініцыятывамі рэалізаванымі за гмінныя і прыватныя сродкі. Былы бурмістр Гайнаўкі (1994-1998) Ядвіга Рудзінская-Патэюк расказала пра трансфармацыйныя працэсы ў нашых гмінах у дзевяностых гадах. Знаёміла яна беларускіх дэпутатаў з кампетэнцыямі і задачамі гмінных устаноў. Больш падрабязна пра фінансавую гаспадарку гмін расказала скарбнік горада Гайнаўкі.

 Нас цікавяць рэформы мясцовых органаў самакіравання, бо ў Беларусі яны практычна не праводзяцца. Спадзяемся, што вопыт, які тут здабудзем, можна будзе выкары- дзейнасці школ расказваў войт Чы-

стаць на нашых рабочых месцах, кажа дэпутат Пухавіцкага раённага савета Васіль Валасюк. — Трэба было б актывізаваць работу камісій і пашырыць дыяпазон іх працы. Хацелася б больш увагі адвесці на бытавыя справы. Разгарнуць будову водаправодаў і каналізацыйнай сеткі.

Кіраўнік гайнаўскага павятовага бюро Агенцтва мадэрнізацыі і пераўтварэнняў у сельскай гаспадарцы Мікола Яноўскі гаварыў пра шанцы і пагрозы для сельскай гаспадаркі ў паўднёва-ўсходняй частцы Падляшша. У сваім выступленні звярнуў ён увагу на магчымасці дафінансавання сельскагаспадарчай дзейнасці ў рамках розных праектаў. Пра магчымасці дзейнасці і абавязкі радных расказаў дырэктар белліцэя, былы старшыня Рады горада Гайнаўкі (1998-2002) Яўген Сачко.

– Бачым, што ў вас людзі самі вырашаюць свае справы. У нас ёсць магчымасці рэалізаваць некаторыя ініцыятывы органаў самакіравання, але яны не забяспечваюцца фінансамі. Цяжка знайсці сродкі на іх ажыццяўленне. У асноўным, выконваюцца ўказанні зверху, — паясняе дырэктар Сярэдняй школы № 22 у Воршы Юрый Нагорны, які з 1989 па 1995 год быў старшынёй савета горада Барань. — Калі я размаўляў з Яўгенам Сачко, то заўважыў, што ў нашых школах многа супольнага. Аднак гайнаўская школа лепей аснашчана камп'ютэрнай тэхнікай.

Пра фінансаванне і арганізацыю

жоўскай гміны Юрый Васілюк. Зараз у гміне знаходзяцца дзве школы і многа сродкаў з гміннага бюджэту паглынае іх утрыманне. Праводзіцца рамонт будынка Комплексу школ у Чыжах.

— Уражвае нас, што многа грошай з гмінных бюджэтаў ідзе на ўтрыманне школ. Цікавімся магчымасцямі фінансавання гмінных інвестыцый. Звяртаем увагу на самастойнасць і празрыстасць працы гмінных радаў. Ужо на сённяшні дзень можна выкарыстаць вопыт, які здабылі мы ў час паездкі ў Польшчу. Трэба больш увагі адводзіць працы з насельніцтвам, гаворыць старшыня праўлення Фонду імя Льва Сапегі ў Мінску Аляксандр Жучкоў.

Войт Юрый Васілюк расказаў пра дарожныя і іншыя інвестыцыі ў гміне. Паказаў прысутным новазбудаваны будынак гміннай установы. Старшыня гміннай рады Валянціна Якімюк расказала пра работу радных. Беларускія дэпутаты цікавіліся магчымасцямі здабывання сродкаў на інвестыцыі і дзейнасцю ў напрамку аховы асяроддзя.

— У нас амаль зусім няма сродкаў на інвестыцыі. Выдзяляецца мінімум на рамонт агароджы ці маляванне абеліска загінуўшым у час вайны. Дарогі здаўна застаюцца нерамантаванымі. Людзі за свае грошы праклалі газ, але няма сродкаў, каб адрамантаваць раскапаную вуліцу. Камп'ютэр і машыну ў сельсавет, які абслугоўвае 6 вёсак і 1,5 тысячы насельніцтва, купілі мы за грошы спонсара, — расказвае дэпутат сельсавета, якая просіць не называць прозвішча.

Беларускія дэпутаты мелі магчымасць пазнаёміцца з інвестыцыямі ў Чыжоўскай гміне. Паказалі ім асфальтаваныя апошнімі гадамі дарогі і рэгіянальную "ізбу" з народнымі матывамі, што знаходзіцца ў Падставовай школе ў Кленіках. З працай школы пазнаёміліся госці ў комплексе школ у Чыжах. Наведалі яны сельскагаспадарчыя і агратурыстычныя гаспадаркі. Пазнаёміліся там з інвестыцыямі, праведзенымі з выкарыстаннем вонкавых сродкаў. Візіт гасцей з Беларусі быў фінансаваны са сродкаў конкурсу міністра замежных спраў Польшчы "Тэхнічная дапамога краінам у дарозе трансфармацыі".

Аляксей Мароз

## Заява Камітэта "За свабодную Беларусь" у справе рэферэндуму і парламенцкіх выбараў у Беларусі

Сябры Камітэта "За свабодную Беларусь" выказваюць сваё глыбокае абурэнне маніпуляцыямі ды фальшаваннем вынікаў рэферэндуму аб змене Канстытуцыі і таксама парламенцкіх выбараў у Беларусі. Фактычая адсутнасць прадстаўнікоў апазіцыі ў выбарчых камісіях, магутная дзяржпрапаганда і адмаўленне апазіцыйным кандыдатам у магчымасці весці перадвыбарчую агітацыю, брутальны ціск на студэнтаў, вайскоўцаў ды іншыя групы выбаршчыкаў, выключэнне з выбараў шэрагу вядомых апазіцыйных палітыкаў — гэта толькі некаторыя прыклады непрыхаванага таптання ўсіх дэмакратычных прынцыпаў рэжымам Аляксандра Лукашэнкі.

Сябры Камітэта выказваюць сваю падтрымку ўсім беларускім дэмакратычным арганізацыям і заклікаюць Еўрапейскі Саюз і ўсе дэмакратычныя краіны не прызнаць вынікі гэткіх недэмакратычных галасаванняў і скіравацца на больш эфектыўную падтрымку незалежных ініцыятываў на Беларусі.

> У Празе 18-10-2004 За Камітэт "За свабодную Беларусь" падпісаліся: Вацлаў Гавел — былы прэзідэнт Чэшскай Рэспублікі, Уладзіслаў Яндзюк — сябра Рады БНР, Ян Румль — сенатар.

# Лепш ахоўваць пушчу

Пра Белавежскую пушчу гаварылася многа ў другой палове дзевяностых гадоў пры нагодзе пашырэння тэрыторыі Белавежскага нацыянальнага парку. Калі некалькі гадоў назад Міністэрства аховы асяроддзя намервалася ізноў павялічыць нацыянальны парк, пачало пратэставаць мясцовае грамадства. Рэалізацыя праекта, падрыхтаванага ў рамках Кантракта для Белавежскай пушчы, была спынена. Нядаўна па-за тэрыторыяй нацыянальнага парку ўзніклі новыя запаведнікі прыроды, што выклікала незадавальненне самаўрадаў Гайнаўскага павета. Міністэрства аховы асяроддзя стварыла новыя запаведнікі без кансультацый з прадстаўнікамі мясцовага грамадства, а гэтае рашэнне абмежавала даходы прыпушчанскіх гмін з ляснога падатку. Аднак апошнім часам развіваецца экалагічны рух у падтрымку ідэі пашырэння парку на ўсю пушчу, у якім займаюцца маладыя людзі з Гайнаўшчыны.

Таварыства аховы краявідаў арганізавала 23 верасня ў Музеі і асяродку беларускай культуры ў Гайнаўцы сустрэчу з выпускнікамі гайнаўскага белліцэя Наталляй Лемеш, Эльвірай Пліс і Паўлам Беламызым. Маладыя члены таварыства прэзентавалі фатаграфіі Белавежскай пушчы "Пушча за плотам" і прадставілі новыя патрабаванні таварыства наконт аховы лесу. Сабралі яны каля тысячы подпісаў пад сваёй петыцыяй і завезлі яе ў Міністэрства аховы асяроддзя. Дамагаюцца ў ёй спыніць высечку старэйшых чым стогадовых дрэў, абмежаваць здабычу драўніны ў пушчы да 75 тысяч кубаметраў у год, з прызначэннем іх, у галоўным, для мясцовага насельніцтва. Патрабуюць не высякаць дрэў у запаведніках (загадваемых Дзяржаўнымі лясамі), у якіх завяліся караеды. Выступаюць за спыненне паляванняў у пушчы на 10 гадоў. Прапануюць абмежаваць рух на дарозе Белавежа — Нараўка толькі да мясцовага насельніцтва. Турысты маглі б ездзіць па згаданай дарозе на веласіпедах або хадзіць пяшком. Члены Таварыства аховы краявідаў патрабуюць таксама не адкрываць турыстычнага перахода каля Белавежы. Прадбачваюць яны, што ў час будовы перахода і дадатковай інфраструктуры для турыстаў трэба будзе высякаць дрэвы і знішчаць пушчу. Дадаткова лес могуць знішчыць турысты, якія будуць дабірацца да

запаведнікаў, на якіх відаць пянькі па свежазрэзаных дрэвах. Параўноў-



Сустрэчу вялі (справа) Наталля Зофія Лемеш, Павел Беламызы і Эльвіра Пліс

вала іх са здымкамі з запаведніка распаложанага ў нацыянальным парку. Жудасна выглядалі краявіды з паваленымі дрэвамі і пянькамі з-пад тоўстых дрэў.

- У запаведніках высякаюць дрэвы з караедамі і іншыя вакол іх. У пушчы расце мяшаны лес і таму не пагражае яму вынішчэнне ад караедаў. Нападаюць яны на хворыя дрэвы і робяць натуральную селекцыю. Знішчаныя імі дрэвы з'яўляюцца кормам для іншай расліннасці. Лес умее сам жыць і не патрабуе ўмяшання чалавека, — гаварыла Наталля Лемеш, прэзентуючы здымкі з караедамі.

Раней прыйшлося мне пабываць на спатканні з прадстаўніком Дзяржаўных лясоў Анджэем Антчакам, арганізаваным у гайнаўскім белліцэі. Расказваў ён як хутка могуць перамяшчацца караеды на іншыя дрэвы і гаварыў пра іх знішчальныя дзеянні. Пераконваў сабраных вучняў, што знішчэнне дрэў з караедамі неабходнае для ратавання пушчы.

Моладзь, якая наведала абедзве сустрэчы была больш перакананая аргументамі, якія прэзентавалі іх сябры. У час дыскусіі вучні выказваліся за большай аховай пушчы. Моладзь заяўляла, што хоча пашырэння парку на ўсю Белавежскую пушчу. Усе сабраныя былі згодны, што трэба ахоўваць лес ад нецвярозых людзей, якія распальваюць у пушчы вогнішчы і смецяць.

— Мы хочам вярнуцца ў Гайнаўку пасля вучобы ў вышэйшых навучальных установах і ўбачыць пушчу нязнішчанай, — з'яўлялі вучні.

Апошнім цасам молным" стала аб Моладзь прадставіла фатаграфіі рэзваць тоўстыя галіны дрэў, якія растуць каля дарог. Наталля Лемеш расказвала пра адмоўныя паслядоўнас-

ці такіх дзеянняў для дрэў, якія хварэюць і хутчэй адміраюць. Сабраныя крытычна ацанілі архітэктуру многіх новабудаваных у Белавежы і прыпушчанскіх вёсках дамоў. Вядучыя звярталі ўвагу на значэнне дрэў у вясковых краявідах. Паказвалі могільнікі і цэрквы ўпрыгожаныя старымі дрэвамі. Прэзентавалі прыгожыя вясковыя краявіды. Прапанавалі, каб жыхары вёсак не рашаліся асфальтаваць дарог. Пераконвалі, што брукаваныя дарогі намнога прыгажэйшыя ад асфальтаваных, не выклікаюць захворванняў на пухліну і натуральна абмяжоўваюць хуткасць перамяшчання машын.

На Гайнаўшчыне грамадскія дыскусіі наконт аховы пушчы ўспыхалі найчасцей пасля рашэнняў у Міністэрстве аховы асяроддзя. Экалагічныя арганізацыі надалей настойваюць на прапанову пашырэння парку, але зараз нельга гэтага зрабіць без згоды самаўрадаў. У размове з самаўрадаўцамі ўчуў я, што найлепшым выхадам было б распрацаванне комплекснай праграмы аховы Белавежскай пушчы. Яе рэалізацыя, разложана ў часе, мела б быць спалучана з кампенсацыяй для мясцовага грамадства, якое будзе фінансава стратным на ахове лесу. Аднак цяжка зараз спадзявацца большай грашовай падтрымкі з цэнтральнага бюджэту і таму не будзе рашэння ў справе пашырэння парку. На тэрыторыі Дзяржаўных лясоў могуць узнікаць новыя запаведнікі, на якіх стварэнне не трэба згоды самаўрадаў. Аднак ахова лесу не павінна заключацца толькі ў законах. Можна намнога лепш ахоўваць пушчу ў рамках сённяшніх юрыдычных магчымасцей.

Аляксей Мароз

## Аб страце роднай мовы

Непакоіць мяне тое, што беларускае насельніцтва ў наваколлі Сямятыч так пасіўна ставіцца да працэсу сваёй дэнацыяналізацыі. Жывем мы тут у атачэнні польскіх вёсак, найчасцей заселеных дробнай шляхтай, якая традыцыйна спаглядае на нас як на нешта горшае. Менавіта таму, што значная частка беларускіх вяскоўцаў гэта патомкі колішніх прыгонных сялян, а на іх вольная шляхта глядзела звысоку, хаця ўзроўнем жыция рэдка адрознівалася ад згаданых мужыкоў. А да таго ж тая наша "горшая", "мужыцкая" рэлігія... Нічога тады дзіўнага, што

большасць такіх закамплексаваных "мужыкоў", якія пакутуюць ад непаўнацэннасці, хоча выйсці ў людзі, прасоўвацца па ступеньках грамадскай кар'еры. І выбіраюць самую простую, але найбольш неразумную дарогу: адыходзяць ад сваіх каранёў. Яны самі часам яшчэ карыстаюцца мясцовай гаворкай, але толькі з суседзямі са свайго пакалення і толькі ў сваёй вёсцы. Ні ў аўтобусе, ні на рынку ці ў магазіне слова па-свойму не скажуць. Ну, можа толькі ў царкве, але і тут пераважна чуецца польскае "пшэпрашам", "дзенькуе" ці "дзень добры". Дзеці такіх бацькоў карыстаюцца ўжо польскай мовай, бо "навошта ім ускладняць жыццё". І гэта першы, але вельмі вялікі крок у напрамку паланізацыі. Усё расце колькасць праваслаўных "палякаў", якія прытым, даволі рэдка наведваючы царкву, перастаюць разумець малітвы і пропаведзі.

Некаторыя сцвярджаюць, што такія працэсы натуральныя і непазбежныя. Цяжка мне згадзіцца з такім падыходам да справы. Жывуць жа ў нашай краіне даволі вялікія групы насельніцтва, якое не толькі не цураецца сваёй адрознасці, але яе беражліва захоўвае. Напрыклад, падгалянскія горцы, кашубы або сілезцы. Чаму ж тады мы жывем з рабскім комплексам непаўнацэннасці?

#### Залаты юбілей

У ЗАГСе ў Міхалове (Беластоцкі павет) прадстаўнікі тамашніх гмінных улад: войт Марк Назарка і старшыня Рады гміны Тадэвуш Бобель уручылі медалі "За шматгадовае сужонскае жыццё", прызначаныя прэзідэнтам РП. Юбіляры атрымалі найлепшыя пажаданні здароўя, шчасця і радасці ў жыцці ад улад гміны, дзяцей і ўнукаў. Былі для іх кветкі, дыпломы.

Паўвека згодна пражылі шлюбныя пары: Аляксандр і Анна Анціпюкі, Канстанцін і Генавефа Болтрыкі, Людвік і Генавефа Дамброўскія, Сцяпан і Анна Гайдучэні, Сцяпан і Фелікса Гайдучэні, Ян і Марыя Гутнікі, Міхал і Лідзія Кузміцкія, Ян і Валянціна Лукшы, Антон і Надзея Мядзведзі, Мікалай і Валянціна Раецкія, Вацлаў і Марыя Русэлі, Уладыслаў і Вікторыя Рыбінскія, Ян і Галіна Трусевічы ды Антон і Галена Вроцэнскія.

Пасля ўручэння медалёў усе, хто браў шлюб у 1954 годзе, пілі шампанскае ды ўспаміналі свае маладыя нялёгкія гады жыцця. Зычылі сабе ўсяго найлепшага ды радасці ад сваіх дзяцей, унукаў і праўнукаў.

#### Сялянскія сядзібы

7 кастрычніка г.г. падчас сесіі Рады Нараўчанскай гміны, адбылося, між іншым, падсумаванне конкурсу "Найпрыгажэйшая сялянская сядзіба ў 2004 годзе".

Сёлета пераможцамі сталі: Люба Леанеўская і Ян Драўноўскі з Міклашэва ды Бажэна Грыбось з Нараўкі.

Вылучэнні атрымалі Зіна Раманчук з Альхоўкі, Зося Каліноўская, Зіна Стульгіс і Зіна Пракапчук з Нараўкі ды Лена Харкевіч, Марыя Каліноўская, Галіна Бірыцкая і Ірэна Барэчка з Плянты. Пераможцам былі ўручаны ўзнагароды.

## Парваная сувязь

Прыкра на гэта глядзець. Тэлефонныя слупы з дратамі між вёскамі Крывец і Падбаравіска ў Нарваўскай гміне — гэта ўжо руіна. Ёсць яшчэ 24 слупы са звісаючымі правадамі. Стаяць яны перш-наперш каля адной і другой вёскі. У полі бескарысныя слупы сяляне скінулі. Адзін ляжыць на абочыне дарогі.

На што чакае Польская тэлекамунікацыя? (MOX)

> 17 кастрычніка 2004 г. у дарожна-транспартным здарэнні загінуў

#### ЛУКАШ ЯЛОЗА

- наш былы вучань, валейбаліст "Авіі" Свіднік. Сям'і

#### Канстанціна і Веры ЯЛОЗАЎ

і Іх блізкім словы шчырага спачування з прычыны напаткаўшага Іх гора трагічнай смерці Сына - выказваюць дырэкцыя, настаўнікі, бацькі і вучні Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы

ў Гайнаўцы.

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

ЛЯ

з я ц

е й

моладзі



Пяты і шосты класы з настаўніцай беларускай мовы Галінай Зянюк

# У нас адна выхавацелька

не?

Трэба вам ведаць, што школа ў Новым Корніне стаіць у чыстым полі, сярод лугоў і палёў. Але пакуль там дойдзем, мы пабачым цудоўную драўляную каплічку і многа яблынь з румянымі яблыкамі.

Па дарозе я назбірала поўныя кішэні каштанаў і цяпер яны ляжаць

— Што цікавага ў Новым Корні- ля майго камп'ютэра — (кажуць так здорава!).

> У даляглядзе, на ўсходзе красуецца сцяна Белавежскай пушчы.

> Назоў вёскі таксама звязаны з лесам, дакладней з карчаваннем пушчы, якую праводзілі дзеля новых палеткаў і дамоў. На шчасце ўжо не высякаюць, як калісь, так масава, дрэў. Сёння многа ўвагі наву

чэнцаў і настаўнікаў накіравана на ахову лесу. Вось у экалагічным конкурсе нашы сябры выканалі папяровага зубра з баначкамі замест рогаў і занялі першае месца. Матэрыял трэба было раздабыць з адпад-

Настаўніца беларускай мовы Галіна Зянюк знаёміць мяне з вучнямі пятага і шостага класаў.

Пра класы і сяброў распавядаюць іх старасты:

Шасцікласніца Паўліна Мароз родам з Новага Беразова.

– У нашым класе ёсць поспехі ў спорце, — кажа Паўліна. Дзяўчынка прадстаўляе Міраслава Авярчука, які ў гонках на 800 метраў заваяваў другое месца ў раёне.

Паўліна таксама спартсменка, яна лаўрэатка трэцяга месца ў раённых элімінацыях у настольным тэнісе.

– А Лукаш Пракапюк гэта найлепшы вучань.

На канец пятага класа ў Лукаша на пасведчанні былі адны пяцёркі і шасцёрка па рэлігіі.

- Навука займае нямнога часу, — кажа Лукаш, які родам з Дубіч-Асочных, — вучуся столькі як усе.
  - А што робіш пасля ўрокаў?
- Тое што і сябры, кажа выдатнік. Значыць, дапамагае бацькам, гуляе з сябрамі.

У класе толькі дзесяць асоб. Шосты клас спалучаны з пятым, тут супольная выхавацелька — Яўгенія Сухадола.

- У нас таксама пераможцы ў спорце, — кажа стараста пятага класа Марыюш Алексяйчук. Марыюш і яго сябра Павел Гацута заваявалі II і III месцы ў настольным тэнісе ў раёне. Абодва хлопцы родам з Трывежы.
  - А дзе праводзіце трэніроўку?
- Нідзе, чую адказ, мы проста гуляем у тэніс на перапынках.

У класе тры дзяўчыны і чатырох хлапцоў.

Нашы сябры ведаюць "Зорку", многія з іх былі лаўрэатамі нашых конкурсаў.

– На ўроку беларускай мовы нам падабаецца ўсё, — заяўляюць, — але найбольш калі настаўніца прыносіць касеты з песнямі і казкамі. Ну, і, вядома, крыжаванкі.

Зорка

## Як выпрацаваць паходку?

ўсходніх жанчын паходка лёгкая і прыгожая? Чаму яны высока і горда трымаюць галаву, у іх роўная спіна і лёгкі крок?.. Кажуць, гэта таму, што ўсходнія жанчыны носяць цяжар на галаве. Дарэчы, існуюць спецыяльныя практыкаванні, дзякуючы якім і вы зможаце зрабіць сваю паходку блізкай да ідэальнай.

Станьце спінай да сцяны, уцягніце жывот, рукі апусціце ўздоўж цела. Зафіксуйце гэтае становішча. Некалькі разоў глыбока ўдыхніце паветра. Цяпер шыю выцягніце наперад, каб нават валасы не краналіся паверхні сцяны, пакладзіце на галаву цяжкую кнігу. Паспрабуйце зрабіць крок. Атрымалася адразу? Наў-

крыху развесці ў бакі і павяр- • рока. нуць далонямі ўгору. Так вам будзе зручней пераадолець некалькі разоў адлегласць ад сцяны да сцяны.

Цяпер ускладнім заданне: накрэсліце на падлозе дзве лініі (нацягніце дзве паралельныя ніткі) на адлегласці 5 — 7 сантыметраў адна ад адной. Ідзіце дакладна па лініях. Імкніцеся не варушыць рукамі і не падымаць плечы. Галаву трымайце высока. Можна рабіць дыхальныя рухі: • чатыры крокі — удых, чатыры — выдых. Паўтараючы гэтае • практыкаванне штодня на працягу месяца, вы зможаце выпрацаваць паходку, якой будзеце ганарыцца ўсё сваё жыццё.

Міхаліна Герасімюк, Аляксандра Лемеш (вучаніцы III "б" кл.) і Паўліна Герасімюк (IV "ц" кл.) з Комплексу школ н-р V у Гайнаўцы збіраюцца на сустрэчу ў Павятовай бібліятэцы з прафесарам Уладзімірам Паўлючуком, былым журналістам "Нівы" і рэдактарам "Зоркі". Будуць яны наймаладзейшымі ўдзельнікамі шматлюднага спаткання з аўтарам рамана "Ію-Аказваецца, зрабіць гэта зусім рад. Для ўтрымання раўнавагі • да". Можа, не ўсё яшчэ зразумеюць, але напэўна запамятаюць сустрэчу нескладана. Вы думаеце, чаму ва можна сагнутыя ў локцях рукі з легендарным навукоўцам і пісьменнікам, падобным на сівабародага пра-

(лук)



# Вершы Віктара Шведа

#### Трэба разборліва пісаць

На ўроку роднай мовы Жэня Настаўніцы сказала так:

— Пані заўваг пад сачыненнем Не разгадаю аніяк.

— Мне, Жэня, не хапіла сілы, Каб тваю працу прачытаць. Таму заўвагу я зрабіла: "Трэба разборліва пісаць!".

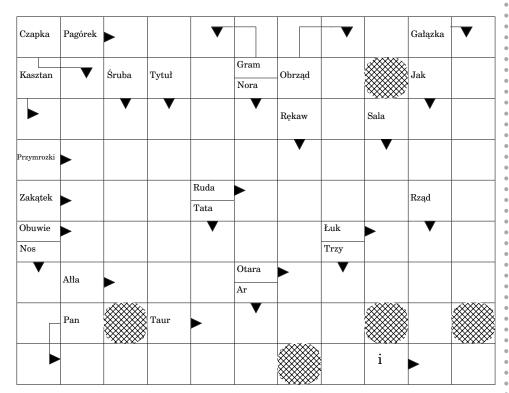
#### Чырвонае і Чорнае моры

Географ просіць Рыгора: Ці можаш нам паказаць Чырвонае і Чорнае моры, Дзе яны на карце ляжаць?

— Гэта ж страшэннае гора, Не знайсці мне іх ніколі. Бо на карце тыя моры Маюць толькі блакітны колер.

## Польска-беларуская крыжаванка н-р 43

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў "Зорку". Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.



Адказ на крыжаванку н-р 39: Клік, ікра, руль, лоўчы, вал, мір, аўтамабіль, Ян, алах, цёця, крок, пасада. Клан, кроў, аўтар, чало, прымак, клуб, львіца, анёл, кольца. яд, камора, сарока.

Узнагароду, каляровыя алоўкі, выйгралі Аня Селеванюк з Бельска- • быў рынак з гандлёвымі крамамі, Падляшскага і Раман Яцкевіч з Орлі. Віншуем.



Міхалка з Грабаўкі пад Беластокам прыехаў у Гарадок на "залаты шлюб". Ягоныя бабуля Ірына і дзедка Уладзімір Дзянісікі з вёскі Валілы , ў Гарадоцкай гміне паўстагоддзя таму, у 1954 годзе, вянчаліся. 50 гадоў 🛚 пасля атрымалі яны ад прэзідэнта нашай краіны грамату і медаль за тое, што столькі гадоў пражылі разам у згодзе, выхавалі дзяцей і маюць такіх выдатных унукаў. Хіба жа не гонар мець такіх бабулю і дзядулю!

Час рыцараў

## :Пакаранне на рынку

Сярэднявечны горад, у якім жылі перш за ўсё купцы і рамеснікі, трымаўся акрэсленай схемы.

Ля рынка, абавязкова, стаяла ра-• туша. Там працавалі райцы, якімі 🖟 кіраваў бургамістр. Апрача іх быў • там таксама войт, які лічыўся прадстаўніком караля або рыцара. Паколькі райцаў і бургамістраў выбіралі жыхары горада, тутул войта атрымоўваўся ў спадчынне.

Рэлігійнае жыццё канцэнтравалася вакол кафедры, манастыра і сядзібы епіскапа. Кафедральны сабор • быў гонарам кожнага горада.

Трэцім важным пунктам горада

дзе абываліся кірмашы. Тут у звычайны будзень бурліла жыццё і важыліся лёсы заўтрашняга дня. Як і ў сённяшніх супермаркетах, на рынку было шмат атракцыёнаў. Адным з іх былі... публічныя экзеку-

Ахвотных паглядзець як канае на шыбеніцы або на пласе абвінавачаная ахвяра, было шмат. Збіраліся не толькі жыхары горада, але і вяскоўцы, часам з адлеглага наваколля. Такія падзеі былі шырока рэкламаваныя, яны мелі вучыць паслухмянасці і пакоры.

> (працяг будзе) **З**ОРКА

## Казкі бабулі Юстыны

Ладдзян трохнадрэзаны

(заканчэнне; пачатак у папярэднім нумары)

Жыхары вёскі зрабілі, што маглі увагналі ў дно ракі завостраныя ствалы соснаў, там, дзе з аднаго боку — вір, з другога — каменні. Тацяпер праплысці па ёй мог толькі дасведчаны чалавек. Жанчыны і дзеці схаваліся ў лесе, мужчыны падрыхтавалі паляўнічыя лукі і стрэлы, абматаныя прасмоленай кудзеляй, і схаваліся ў прыбярэжным кустоўі, у спадзеве, што караблі трапяцца ў пастку і ворагі наблізяцца на адлегласць стрэлу.

Пад вечар паказалася ладдзя пад чорным ветразем, за ёй — яшчэ дзве. У дно стукнулася вострая вершаліна...

Заваёўнікі былі сапраўднымі воямі — яны не разгубіліся, змаглі развярнуць свае караблі і ўратавацца. Аднак плыць далей было немагчыма. І правадыр загадаў ісці ў бліжняе паселішча і прымусіць жыхароў правесці караблі праз пасткі. І калі

спатрэбіцца — то яны, тутэйшыя, усцелюць дно ракі сваімі целамі і аддадуць яе хвалям сваю кроў.

Што менавіта так і адбудзецца, ды наша рака была магутная і шы- ніхто не сумняваўся. І тады адзін рокая яшчэ больш, чым цяпер. Зу- з палонных, што сядзелі звязанымі сім перагарадзіць яе немагчыма. Але на палубе, паважаны барадаты купец — яго не забілі ў спадзеве на багаты выкуп — крыкнуў, што гатовы правесці караблі па рацэ. Ён сцвярджаў, што добра ведае гэтае месца, бо сам нарадзіўся тут і знаёмы з кожнай водмеллю і з кожным вірам. Узамен купец прасіў, каб яго адпусцілі і вярнулі частку адабраных у яго тавараў.

> Правадыр чужакоў згадзіўся, купца развязалі, ён стаў ля стырна і паказваў шлях. Вось праплыла першая ладдзя паўз вострыя калы... Другая... Трэцяя... Палонны ўпэўнена аддаваў каманды звыклым да гучання ў штармах голасам. Направа... Яшчэ правей... Раптам першая ладдзя здрыганулася, дно яе праламалася, за ёй пахіснулася другая ладдзя, трэцяя. Караблі выплылі проста на ка

менную водмель. І тут у чорным ветразі запалала вогненная страла.

Стрэлы сыпаліся і сыпаліся на караблі, але палонны гэтага ўжо не бачыў. Як толькі ладдзі апынуліся на камянях, ён скочыў у ваду і паплыў да супрацьлеглага берага. Даўно не люлялі яго гэтыя хвалі! Так, калісьці ён пагарджаў гэтай зямлёй. Яна здавалася яму нецікавай. І сапраўды, яму ўдалося пабачыць шмат дзівосаў і пабываць пад такімі нябёсамі, дзе зоркі — як кляновыя лісты, а матылі — большыя за птушак. Але загінуць пашчасціць яму за родную зямлю, а гэта — самая добрая смерць, і ён ні хвілі не вагаўся. Ён неаднойчы бачыў са свайго карабля, як лятуць над морам журавы — назад, да гэтых бяроз. Лятуць, знемагаючы, падаюць у бурлівыя хвалі... Але ніколі не застануцца на чужы-

Вярнуўся і ён. Але ў дрэнную часіну.

Град стрэлаў абрынуўся на збеглага. І адна з іх дагнала яго — але тут адбылося нешта неверагоднае. Прынамсі, калі пра гэта расказвалі тыя, хто ацалеў, ім мала хто даваў веры. З віру паднялася жаночая постаць і захінула сабой плыўца. А ў наступнае імгненне і плывец, і прывідная жанчына зніклі ў глыбінях ракі.

Рэшткі трох варожых ладдзей доўга ляжалі на водмелі. А жыхары вёскі за тое, што спынілі нападнікаў, атрымалі ад вялікага князя прывілеі і сталі называцца панцырнымі баярамі — вольнымі пасяленцамі. На жаль, праз пару стагоддзяў ад тае вольнасці не засталося нічога, акрамя паданняў, у тым ліку і пра палоннага купца і русалку. Вядома, сцвярджалі, што гэта быў няйначай як Яська. А русалка — яго колішняя дзяўчына Ганулька. Расказвалі і пра дзівосы, якія нібыта бачыліся ў віры пад паніклай бярозай. Але чалавек, які хоча цуда, здольны ўбачыць яго і ў вадзе, і ў дрэве, і ў кветцы.

Бо калі на берагах ракі, там, дзе патанулі варожыя ладдзі, з'явіліся не бачаныя раней кветачкі, з вострымі пялёсткамі, нібыта скрываўленымі ўнутры, пачалі казаць, што гэта — душы тых, хто плыў на ладдзях. А іншыя пярэчылі, гаварылі, што кветачкі — дзеці Яські і яго русалкі-Ганулькі.

Так ці іначай, але назвалі кветку — ладдзян.

Людміла Рублеўская

Мясцовыя камуністы павыбіраліся дэпутатамі (прысутнасць людзей на сходах была толькі фармальная) і пачалі правіць. Кожнаму гаспадару была наложана асаблівая кантрыбуцыя— дармовая праца для новай улады...

# Вайна і лёс чалавека

Дубічы-Царкоўныя савецкіх "вызваліцеляў" пасля 17 верасня 1939 года сустракалі вельмі горача, бо нават паставілі вялікую прывітальную браму з партрэтам Сталіна. Аднак заміж саветаў у вёску завіталі немцы на матацыклах і самаходах, а на Камянецкім гасцінцы недалёка Дубіч паказаліся нават танкі, пад якімі задрыжала зямля. Гітлераўскія салдаты былі чыста апрануты, аголеныя і культурныя, што аж люба было на іх глядзець. А перад партрэтам "бацькі ўсіх народаў" афіцэры аддавалі чэсць, бо ж былі саюзнікамі. Нашы камуністы разбегліся і з-за вуглоў аглядалі гэты спектакль, які самі часткова стварылі.

Немцы начавалі ў вёсцы і яе частка — Туркі — згарэла. Вартаўнікі прыкмецілі нейкія падазроныя цені за клунямі (гэта мясцовыя камуністы рабавалі ўцякаючых польскіх салдат) і пачалі страляць угару ракетамі, ад якіх і загарэліся саламяныя стрэхі кволых будынкаў. Некаторыя людзі пракаменціравалі, што быў гэта нямецкі "падарунак" за браму і партрэт Сталіна.

Людзі чакалі саветаў, а камуністы спадзяваліся, што "вызваліцелі" яшчэ больш культурна завалодаюць нашымі сэрцамі ды душамі і ўсе будуць захапляцца іхнім прыездам. Так і "было", бо ў вёску прыехаў нейкі савецкі лейтэнант на дохлым коніку ў брудным і парваным шынялі, зарослы сам як Рабінзон Крузо; і людзі охкалі ад "захаплення".

Мясцовыя камуністы павыбіраліся дэпутатамі (прысутнасць людзей на сходах была толькі фармальная) і пачалі правіць. Кожнаму гаспадару была наложана асаблівая кантрыбуцыя — дармовая праца для новай улады: вывазка камення з поля і драўніны з лесу. А ў сакавіку 1941 года найбольш сабе нявыгадных — у тым ліку ўсіх маіх дзядзькоў і бацьку — выслалі над Буг для будавання ўмацаванняў на граніцы з немцамі. Бралі на два тыдні, але трымалі аж да самой вайны, абяцаючы, што іхнім сем'ям дадуць памочнікаў для веснавых работ у полі. Мая маці пайшла да аднаго дэпутата за такой дапамогай. З ім выпіваў нейкі палітрук, які пачуўшы мацерыну просьбу зарагатаў: "Такой хозяйке можно дать помочника, но только ночью". Дэпутаты нарыхтавалі спісак семнаццаці сем'яў для вывазкі 23 чэрвеня 1941 года на ўсход, але вайна перашкодзіла гэтаму.

Над Бугам дзень і ноч працавалі не толькі нашы, але і шмат было іншых зняволеных, найбольш з Сярэдняй Азіі. Іх сфармавалі ў так званыя рабочыя батальёны, узбройваючы іх лапатамі, хаця абучалі і ваеннай справе. Кармілі там вельмі слаба — соленай рыбай і хлебам з закальцам. Нашы людзі гэтага не елі, бо ім сем'і прывозілі на фурах свае прадукты, але васточнікі мусілі есці тое, што ім давалі...

Аднойчы адзін савецкі афіцэр звярнуўся да нашых работнікаў:

— Так что, ребята: как вами польские паны пахали?



Райск гарыць

— Это неправда, — адказаў яму мой бацька, — это только пропаганда. Ведь и в польских газетах были сообщения, что в СССР в тридцатые годы был страшный голод и люди в отчаянии ели даже дохлых кошек и собак; да и это только пропаганда.

Тады афіцэр адклікаў майго бацьку на бок і сказаў:

— Нет, это не пропаганда, это сущая правда — так было у нас. И сегодня ужасно.

Гэтага афіцэра нашы людзі ніколі больш ужо не бачылі.

Кожную раніцу была пераклічка, у ходзе якой палітрук Вайшэнка верашчаў каб на бункерах лепш працаваць на славу савецкай арміі, народа і бацькі Сталіна. Аднойчы Яська, работнік з Арэшкава, выступіў наперад і сказаў:

— Вы нас бралі толькі на два тыдні, а працуем ужо некалькі месяцаў. Нашы сем'і не спраўляюцца з гаспадаркамі, дзеці галодныя...

У яго вачах паказаліся слёзы. Тады палітрук расхадзіўся як звер:

— Да он ещё плачет! Забудь про дом, жену и детей, смотри на тот берег, ведь там басурман и мы ещё будем с ним воевать!

Яны ведалі, што будзе вайна і яна ўспыхнула раніцай 22 чэрвеня. Сярод саветаў запанаваў хаос, па іх білі з вокнаў у Драгічыне і Сямятычах. Тая часць, у якой быў бацька, распалася і кожны шукаў паратунку. Мой бацька ў нейкай вёсцы памяняў вайсковую вопратку на цывільную і без ніякіх дакументаў (бо ўсе бальшавікі пазабіралі) пакрочыў палявымі дарогамі дадому.

Мо два-тры тыдні раней маёй маці прысніўся сон, што з захаду з грымотамі і маланкамі прыплыла цёмная хмара, а пасля мой бацька вярнуўся дамоў і пераступіў парог сваёй хаты ледзь апрануты, амаль голы. Тады мая маці пайшла да цёткі Сцепаніды (роднай бабулі нашага літаратара Яна Чыквіна), каб яна разгадала той сон.

— Твой Валодзя, — сказала яна мацеры, — вернецца дамоў на ўсё голае, бо выбухне вайна і ўсё згарыць.

Так і сталася. Але калі бацька быў ужо недалёка дубіцкіх могілак, заўважыў, што каля дарогі адпачываюць немцы. Ён адышоў некалькі дзесяткаў крокаў, а ў той час двух нямецкіх салдатаў выбралася з судкамі да рэчкі па ваду. Бацька як укапаны стаяў за кустом альшыны, немцы не заўважылі яго. Ён тады ціха вярнуўся на дарогу і калі праходзіў каля нямецкіх ваякаў нізка ім пакланіўся. Яны такое любілі, адкланіліся яму і бацька шчасліва вярнуўся дадому— на ўсё голае, так як разгадала цётка Сцепаніда.

Праз некалькі дзён нейкая савецкая часць, якая ішла ад Крывятыч, каля царквы і рэчкі напаролася на нямецкі абоз і амаль усіх — гаварылі, што трыццаць траіх — немцаў (апрача аднаго, які голы забег у Грабавец) закалолі штыкамі. Пасля гэтага дубічляне сталі ўцякаць хто куды. Адна група, меншая, пабегла на Рутку, а другая, у якой была мая радня, у бок Кляшчэляў. Там іх немцы ачапілі для праверкі, але ім патрэбны быў перакладчык. Немцы сталі некаторым мужчынам знімаць шапкі, каб пабачыць, ці гэта не савецкія салдаты. Мой бацька стаяў як на іголках, бо быў абстрыжаны і не меў ніякіх дакументаў; разгубіўся ён і спадзяваўся толькі на свайго айчыма. Людзі сталі прасіць майго дзеда Шуля, каб ён перакладаў, але ён быў вельмі асцярожны і не захацеў. Тады выйшла перакладаць дубіцкая настаўніца Шчэпанская, родам недзе з Польшчы, якая нямецкую мову ведала толькі з падручніка. Спачатку яна спраўлялася з перакладам, але пасля стала блытацца і ні туды, ні сюды. Людзі зноў сталі прасіць дзеда, каб ратаваў ад расстрэлу. Дзед выступіў, пакланіўся афіцэру, яны сталі гутарыць як двух немцаў і праверка прадаўжалася. Невядома, чым

бы яна скончылася, калі б на матацыкле не прыехаў нямецкі салдат, які адклікаў афіцэра, нешта яму сказаў і той махнуў рукой на натоўп, сеў на матацыкл і немцы адступілі. Людзі з палёгкай вярнуліся на свае пажарышчы.

Людзі, якія апынуліся ў групе, што ўцякала на Рутку, амаль усе пагінулі з рук немцаў, а вінаваты гэтаму свой даносчык. У Рутцы на калёніі Фёдара Леўчука прыхавалася некалькіх савецкіх байцоў, каб перачакаць найгоршы час і пасля ўцячы. У суседняй калёніі, дзе жылі Міхал і Зойка Сохі, яны падбіралі курыныя яйкі. Зойчын брат, падростак гадоў 15-16, пабег у нямецкі штаб са скаргай на тых байцоў. Немцы падаліся на праверку і спыталі Фёдара, ці не хаваюцца ў яго савецкія салдаты. Ён адказаў, што такіх нават на вочы не бачыў. Тады немцы для праверкі падпалілі ягоны хлеў. Адтуль раздаліся выстралы, байцы забілі аднаго немца і сталі ўцякаць з вышак хлява. Аднаго з іх немцы таксама забілі, а апошнія ўцяклі ў жыта. Раз'юшаныя немцы сталі хапаць каго папала. У першую чаргу арыштавалі Фёдара Леўчука і ніякія просьбы ягонай жонкі з дзеткамі на руках не памаглі. Яго, Івана Грыгарука і Валодзю Старасельніка з Дубіч ды іншых людзей — было ўсіх бадай васемнаццаць чалавек — немцы спярша мучылі, а пасля пастралялі.

Аднойчы мой бацька араў поле і выараў некалькі скрынак новых савецкіх патронаў. Пахваліўся гэтым перад сваімі братамі і ўжо ноччу прыйшлі да яго лясныя госці з дзядзькам Ванькам. Бацька завёў іх на сваё поле і яны тыя патроны забралі. Да дзядзькоў партызаны прыходзілі нават удзень, але суседзі маўчалі. Вельмі важна і тое, што ў сяле быў добры солтыс, Хведар Хіліманюк, і таму ўсё ўдавалася. Нават дэпутатам, што пры саветах крыўдзілі людзей, не сталася ніякая крыўда; затое ж яны пасля вайны дапякалі Хведару.

На маіх хрысцінах недзе ў канцы студзеня 1943 года (нарадзіўся я 7 студзеня) суседа Ванюшку хацелі ў нашай хаце аддубасіць за яго доўгі язык і хваленне немцаў, але бацька не дазволіў. Пасля ў Красным Сяле, адкуль была Ванюшкава жонка, аддубасілі яго немцы, з якімі ён піў гарэлку, а на другі дзень арыштавалі і некуды пагналі. Ягоная жонка звярнулася да майго дзядзькі Ванькі за паратункам Ванющцы. Дзядзька паехаў у Бельск, дзе перакладчыкам у немцаў працаваў яго добры знаёмы Назарэвіч, родам з Орлі. Калі ён даведаўся ў чым справа, сказаў:

— Ты Ванюшку не шкадуй, а сябе пільнуй, бо на цябе ёсць данос, што з партызанамі знаешся.

Назарэвіч паказаў дзядзьку паперку, з якой ён даведаўся, хто на яго даносіў; пасля Назарэвіч той данос парваў. Ванюшка пасля вярнуўся з нямецкай няволі, але дзядзька не быў мсцівы.

Мікалай Панфілюк

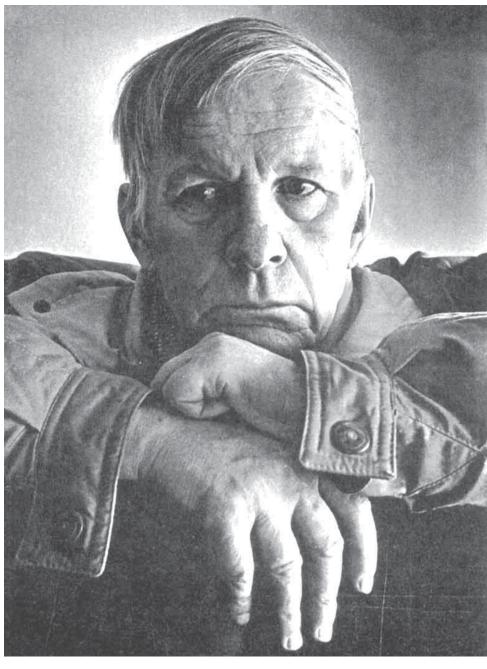
Ужо назаўтра пасля майго вяртання з БССР з'явіўся ў маёй беластоцкай кватэры афіцэр у цывільным, польскай Службы бяспекі, з ветлівымі роспытамі, даючы зразумець, што выконвае ён гэтым просьбу дружалюбнага КДБ...

# Знаёмства ў тую эпоху

Успамінаючы знаёмства з Васілём Быкавым, не хочацца сёння верыць, як дзіўна яно пачыналася. Ужо назаўтра пасля майго вяртання з БССР з'явіўся ў маёй беластоцкай кватэры афіцэр у цывільным, польскай Службы бяспекі, з ветлівымі роспытамі, даючы зразумець, што выконвае ён гэтым просьбу дружалюбнага КДБ. Справа ў тым, што мяне, як грамадзяніна Польскай Народнай Рэспублікі не маглі ў Гродне цягаць на допыты. Польскі афіцэр рабіў уражанне, што не даспадобы яму атрыманае заданне... Саветаў недалюблівалі "чырвоныя палякі", трактуючы іх як нявыхаваных хамаў.

I так — усё пачалося ад наведання Ларысай Геніюш свайго сына Юркі ў Беластоку (ён тут працаваў лекарам). Яна прывезла з сабою стэнаграмы выступаў Васіля Быкава і Аляксея Карпюка ў час пісьменніцкага з'езду (1966 г.?). Прамова Быкава падалася даволі агульная і не так цікавая, як Карпюка. Запамятаўся настрой застольнае гутаркі ў нас з шаноўнай госцяй, надта эмацыйнай. У тэксце Быкава я адчуў менталітэтную іншасць, нейкую насцярогу. Не выклікаў ён ува мне мацнейшага рэагавання. Затое, вялізнае ўражанне пакінуў змест Карпюковае арацыі, у кантэксце якой Быкаў прарочыў яму беды. Але неўзабаве напароўся на штурханіну я сам, пішучы дзядзьку Аляксею не менш эмацыйны водгук, якім ён потым сяму-таму пахваліўся. Я, магчыма, і не дадумаўся б пісаць такое, будучы яшчэ літаратурным дзіцём, якому абодва пісьменнікі здаваліся паднебнымі помнікамі культуры. Ларыса Геніюш, аднак, у вяртанне дамоў у Зэльву падбухторыла маю амбіцыю і я адважыўся звярнуць на сябе ўвагу, заганарыўшыся гэткім знаёмствам. Карані спадарыні Ларысы з крынкаўскіх Міклашэвічаў, старажытнага і баявітага роду ў нашым мястэчку. З ваколля паходзіў і дзядзька Аляксей, гэтак жа неадступны праўдалюб. Крыншчына наогул у нечым апостальская зямля. У даваенне шумеў супроць амаральных папоў прарок Ілья (Клімовіч з недалёкай Грыбоўшчыны) па-атэістычнаму апісаны Карпюком у кнізе "Вершалінскі мармытаў, што "гэты нумар не пярай". Тут тарашкевічаўская Грамада, а пасля арыштаў у 1927 г., КПЗБ. З прыкрынкаўскіх Гаркавічаў выйшаў у шырокі свет тэрарыст Сяргей Прытыцкі, той самы, што ў паваенне ўзначаліў Прэзідыум ВС БССР. Ваколіца паэтаў, прарокаў, партызанаў, наіўных камуністаў. Таму, відаць, гаварылася мне на адной ноце з Геніюшыхай; прадчуў свойскую душу і ў Карпюку.

Асабіста пазнаёміўся з Васілём Быкавым недзе ў канцы шасцідзесятых гадоў, у Гродне. Было лета. У такую пару я з жонкай Таняй і нават раз з дзяцьмі — ездзілі да крынкаўскіх сваякоў Вольгі і Паўла Крэчыкаў, што жылі ў занёманскім квартале "П'яны вугал", па вуліцы Гогаля. Звёў нас, пэўна, Аляксей Карпюк; пад ягоным крылом ціў-



як мужчыне, засталіся ў памяці порсткая прыгажуня Дануся Бічэль і па-дзяўчынску прывабная Вольга Іпатава. З Быкавым жа я сустрэўся, бадай, два-тры разы, у злом шасцідзесятых-сямідзесятых, пакуль не з'ехаў ён у Мінск.

Працуючы журналістам у беластоцкай "Ніве", надумаў правесці інтэрв'ю з пісьменнікамі, з Быкавым і, асобна, з Карпюком. Але яны самі патлумачылі мне, што лепей будзе адступіцца ад гэтага намеру. Лепей — ім і мне. Ведалі яны больш за мяне. Зрэшты, за каторымсьці разам мой шэф нешта праройдзе", трэба чакаць партыйных установак, якія ў правінцыйным свеце вышэй законаў...

Дарэчы будзе зазначыць, што гродзенскія сустрэчы з Васілём Быкавым зліваюцца цяпер у адну, нічым асаблівым не адрозніваючыся. Васіль усё азіраўся за сябе, што мяне крыху смяшыла, ведаючы сёе-тое пра сучасныя метады паліцэйскай інвігіляцыі. Мы абавязкова ішлі ў поле, роўнае поле, у якім чалавек бачны на вярсту. Там сабе нагаварыліся, зважаючы, каб не голасна. Схільнасць да ўсмешак бралася ад таго, што мне не прыходзіла ў галаву, каб на аднаго чалавека, на адзінюсенькага Васіля Быкава, можа нехта ў КДБ траціў столькі сродкаў ды штатных гадзінаў. На мой розум, гэта не аплачвалася! Васіль сказаў: кала чародка літаратурнай моладзі; ты не даеш рады думаць па-савец-

ку. Апарат КДБ — гэта рэспубліка ў рэспубліцы. Ён сённяшнім часам ужо не вельмі чым мае заняцца, шукае сабе работы, каб не скарацілі штатаў. У сваіх рапартах напішуць больш, чым ты сказаў і зрабіў... Хто гэта праверыць? Яны самі сябе?

Уяўляючы сабою затрыццацігадовага юнака не даўмеўся, што расійскі камунізм робіць з мяне дурня. Вялікія ідэалогіі тым характарызуюцца, што намагаюцца перайначыць чалавецтва на свой капыл; рана-позна канчаецца ім тое татальнай катастрофаю. Свет вельмі шматпамерны. Бальшавізм страшны, тыповы рускім, у якіх спрадвеку няма пашаны да асобы; ужо ў грамадзянскую вайну расстрэльвалі цэлыя дывізіі "белых", што здаліся ў палон. Праўда пра апошнюю вайну настолькі глыбока схаваная, што нават слоўка праўдзівае даводзіць людзей улады да шалёнае злосці. Цынізм новавыхаванага савецкага чалавека зводзіцца да аднаго, да жывёльнай барацьбы "за большы кавалак сабе".

Быкаў бачыў, што я зялёны-зялёненькі і спрабоўваў грамадскай адукацыі. Папраўдзе, цікавіў я яго не як пачынаючы пісьменнік, але экземпляр маладзёна з іншага, незбальшавізаванага, свету. — Савецкі Саюз не паддасца еўрапеізацыі, бо СССР — гэта Расія, а Расія не Еўропа, іншы кантынент, у якім тая ж Еўропа ўсяго паўвостраў... Расія ніколі не развівалася ў сапраўднасці, толькі ўсё кагосьці даганяла,

па-мангольску анектавала, пашыралася тэрытарыяльна. Парадокс: яна сама сябе рабуе!

Заходзілі мы ў поле далёка, і ўсё ў руху, каб кадэбістам цяжэй было пацэліць у нас следчай электронікай (магчыма падслухаць размову радыюсам у тры кіламетры?).

Пад новы год, бывала, абменьваліся святочнымі паштоўкамі. Чытаючы яго банальную фразу, нязменна чулася ў вушах досыць манатонны ягоны скепсіс: будзе так, ці не, пажывем, пабачым. Калі прападзе беларуская мова, прападуць і самі беларусы. Аксіёма! Каму трэба таго, той добра гэта ведае.

Служба бяспекі заелася чапляцца мяне, каб падтрымліваў кантакт з Васілём Быкавым. Мне, як польскаму грамадзяніну, трэба ж успамагчы братні Савецкі Саюз у змаганні з ягонымі ворагамі... Не мушу займацца працаёмкімі падыходаміпераходамі, даволі будзе перадаваць думкі Быкава, настрой, роспыты пра каго і пра што. Дадуць трохі службовых грошай на аранжацыю ды аплату неабходнай чаркі дзеля сардэчнае гутарнечы... Я выкручваўся сваімі хваробамі; дапамагала эпілепсія, якой напакутваўся ў маладосць і, вось, нельга мне выпіваць, каб не вярнулася. Урэшце катэгарычна адмовіўся пайсці ім на руку! Але не гэта паламала маё далейшае жыццё, хоць і не забываўся, што ў мяне жонка, дзеці, словам: сям'я.

Заўважыў, што пасля набраўся раптам ахвоты ездзіць з Беластока ў Гродна журналіст Аляксандр Амільяновіч. Ён некалі рабіў у "Ніве" і было вядома пра яго, што гэта былы афіцэр польскай палітычнай паліцыі, якога яшчэ за сталінскім часам засудзілі на турэмнае зняволенне за дзікі садызм. У Польшчы бывала такое: суд за здзек над арыштаваным чалавекам.

У адпаведнасці з псіхалогіяй садыста, Амільяновіч у таварыскіх кантактах быў надзвычай мілым, не пазбягаючым дапамогі каму ў чымсьці драбнейшым. У тую пару у суток шасцідзесятых з сямідзесятымі — "загнула пароль" на Аляксея Карпюка гродзенскае КДБ. Майстравалі яму справу ажно гітлераўскай агентурнасці, і Амільяновіч паратаваў (аб гэтым піша Быкаў у "Доўгай дарозе дадому"). Падбіраў "ключ" пан Олек і да Васіля, і давай я яго папярэджваць, што не магло дабром мне кончыцца. Спецслужбы ўсяго свету не любяць, калі ім хто блытае шыхты. А мне і так пашанцавала, што бралі "за морду" менавіта палякі, якія па-ціху пагаджаліся са мною, усе тыя капітаны ды маёры ў шыкоўных касцюмах з ангельскае воўны.

Зноў звёў мяне лёс з Васілём Быкавым неяк праз дваццаць з лішнім гадоў, калі ўжо сыпаўся камунізм і Беларусь прымушана стацца незалежнай. Менавіта прымушана, бо ў ёй ніхто не марыў пра такі цуд з нябёсаў.

(заканчэнне будзе)

Сакрат Яновіч (лістапад 2003 г.)

## www.belaoc.com

Апошнім часам у беларускім сеціве пачасцілася з'яўленне сайтаў прысвечаных рэлігійнай тэматыцы. Аднак беларускамоўных сярод іх не надта многа. Прычыны вядомыя — не прызвычаіўся наш народ у сваёй большасці звяртацца да Бога на роднай мове. Тым не менш існуюць цэрквы, якія не цураюцца быць беларускімі з усіх, так бы мовячы, бакоў. Адна з іх — Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква (БАПЦ).

Трэба шчыра прызнаць, што ў колькасным плане яна не складае аніякай канкурэнцыі ні Беларускай Праваслаўнай Царкве Маскоўскага Патрыярхату, ні Польскай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царкве, ні, нават, Каталіцкаму Касцёлу ў Беларусі. Але тое, што аб'ядноўвае яна ў сваім лоне частку нашых суайчыннікаў, прымушае звярнуць увагу на БАПЦ, а дакладней на яе сайт.

Набраўшы на сваім камп'ютэры адрас http://www.belaoc.com, перад вамі ўзнікне выяўленне знакамітага крыжа Еўфрасінні Полацкай на фоне народнага арнамента. Побач размешчаны выхады да беларускамоўнай і англамоўнай версій сайта.

Першая, галоўная, старонка насычана інфармацыяй і багатым мастацкім аздабленнем. Уверсе на чырвоным фоне зноў назва сайта па-беларуску і па-англійску. Далей старонка падзяляецца на тры калонкі. Злева — рубрыкі сайта. Іх даволі многа і таму мы вернемся да іх крыху пазней. У цэнтры фотаздымкі двух першаіерархаў БАПЦ — мітрапаліт Ізяслаў і епіскап Васіль. Пад выявамі — тэкст малітвы за Бацькаўшчыну. Правая калонка паведамленчага характару. Тут можна даведацца аб нядаўнаправедзеным беларускім фестывалі, пазнаёміцца са зместам інтэрв'ю Радыё Свабода згаданага ўжо епіскапа Васіля.

Цяпер вернемся да рубрык. Першая — "З гісторыі беларускай праваслаўнай царквы". Клікнуўшы на яе выйдзем на старонку, дзе перад намі спіс матэрыялаў на гэтую тэматыку. Напэўна, самым цікавым для гісторыкаў будзе нарыс пра шлях да аўтакефаліі.

Сярод іншых падрубрык гэтай старонкі — расповед пра часопіс для дзяцей

"Снапок", які выходзіў у Варшаве ў першай палове мінулага стагоддзя, значныя даты з гісторыі беларускага праваслаўя, артыкулы пра Усебеларускі праваслаўны сабор, што меў месца ў Мінску падчас нямецкай акупацыі ў 1942 годзе.

"Друкаваныя выданні БАПЦ" — наступная рубрыка, куды можна зайсці з галоўнай старонкі. Тут нашай увазе прадастаўлены перыядычныя выданні Царквы, малітвы і абрады. Найбольш цікавым у гэтай рубрыцы падаецца артыкул "Іду да споведзі", дзе змешчаны таксама і дэкалог. Малітвы змешчаны і ў адпаведнай рубрыцы "Штодзённыя малітвы". Усе яны падаюцца, зразумела, па-беларуску.

Але сайт не да канца дапрацаваны. У "Беларускім праваслаўным календары" мы не знойдзем нічога, бо папросту немагчыма яго адкрыць.

Цікавая інфармацыя змешчана ў рубрыцы "Светачы праваслаўя", дзе расповед ідзе пра такія гістарычныя постаці як мітрапаліт Мэлхіседэк і князь Канстанцін Астрожскі.

Пазнаёміцца з парафіямі БАПЦ у свеце можна ў адпаведнай рубрыцы, дзе размешчаны не толькі фотаздымкі і адрасы цэркваў, але і падаюцца некаторыя інфармацыі аб іх жыцці. Праўда, большасць з тэкстаў па-англійску. У нечым гэта зразумела, бо ўсе парафіі знаходзяцца ў англамоўным свеце — ЗША, Вялікабрытаніі, Аўстраліі, Канадзе.

На старонцы "Фотаздымкі" дакументальныя фатаграфічныя выявы з гісторыі БАПЦ. На іх можна знайсці нават колішняга амерыканскага прэзідэнта Рэйгана.

Ну і апошняя рубрыка на гэтым баку галоўнай старонкі — "Песні з нотамі". Яна пачынаецца з гімна "Магутны Божа" і змяшчае ў сабе пяць песень з нотным дадаткам.

Англамоўная версія сайта менш насычаная інфармацыяй, чым беларускамоўная, але не аналагічная ёй. Тут, акрамя апісання парафій БАПЦ, мы можам знайсці інфармацыйныя артыкулы на тэмы рэлігійнага жыцця мясцовых асяродкаў.

Уладзімір Лапцэвіч

Упершыню за суверэнны час Беларусь займела такое вабнае аблічча. У матчах з Малдовай — 4:0 на нашу карысць і Італіяй прыкрая па зыходзе параза 3:4, мы ўбачылі сапраўды нацыянальную каманду.

## Новае аблічча

Сучасны футбол на клубным роўні як з'ява страчвае сваю прывабнасць. У гэтай сферы зараз пануюць грошы шматмільённыя заробкі гульцоў і трэнераў, куплі-перапродажу, рэкламнае шаленства, культ "зорак", якіх узносяць на неверагодныя вышыні. У выніку глабалізацыі сціраюцца нацыянальныя адметнасці, тое, што раней называлі стылем, школай. У такіх турнірах як Ліга чэмпіёнаў занядбаны спартовыя прынцыпы, розыгрышы пераўтвораны ў пампаванне грошай. Багатыя клубы сталі нейкімі бізнес-праектамі, штогод іх склады абнаўляюцца напалову, а то і болей, хварэць за нейкую каманду робіцца папросту безсэнсоўным.

Але ёсць сфера, дзе футбол яшчэ жыве. Гэта спаборы нацыянальных дружын. Кастрычніцкая сесія ў кваліфікацыі да чэмпіянату свету гэта пацвердзіла. Непрадказальнасць зыходаў многіх матчаў — станоўчая адзнака часу. Прыкладам, Македонія забірае ачкі ў грозных нідэрландцаў, але саступае Андоры. Карлікавы Ліхтэнштэйн гуляе ўнічыю з віцэ-чэмпіёнам Еўропы Партугаліяй, а потым дасягае гасцявой буйнай перамогі над Люксембургам. "Баскетбольная" Літва забірае пункты ў Іспаніі, а самаўпэўненая Расія саступае партугальцам з хакейным лікам 1:7 (!).

Прыемна ўразіла беларуская зборная. Перш усяго не зместам, не вынікамі, а духам сваёй гульні. Упершыню за суверэнны час Беларусь займела такое вабнае аблічча. У матчах з Малдовай — 4:0 на нашу карысць і Італіяй — прыкрая па зыходзе параза 3:4, мы ўбачылі сапраўды нацыянальную каманду. Яна ні пад кога не падладжвалася, не мучылася, а гуляла ў жывы футбол.

бацькі і вучні не згадзі-

ліся на гэта і цяпер за-

мае сваёй сядзібы) адбы-

ваюцца ў розных па-

мяшканнях. Атэстат ста-

ласці вучні вымушаны

зычнай формай пратэсту

ў іншых школах.

У чэрвені мінулага года ля стырна дружыны стаў Анатоль Байдачны. Здаецца, яму карэнным чынам удалося паўплываць на псіхалогію футбалістаў, бо склад застаўся амаль ранейшы. У сапраўднага лідэра зборнай вырас Максім Рамашчанка — сёлета ён забіў у 8 гульнях за нацыянальную каманду 8 галоў. Гэта ёсць рэкорд. Варта згадаць і пра іншыя дасягненні зборнай. Перамога над Малдовай стала сама буйнай у афіцыйных сустрэчах (да гэтага найбольшым поспехам быў разгром палякаў з лікам 4:1 у 2001 годзе). Пяць матчаў запар да сустрэчы з Італіяй Беларусь не прайгравала, а шэсць гульняў запар забівае галы.

Вярнуўся ў шыхт пасля траўмы наш мацнейшы плеймейкер Валянцін Бялькевіч, прысутнасць на полі якога — значны фактар. Усё ярчэй выяўляе сябе форвард Віталь Булыга, якому, праўда, не пашанцавала з клубам, бо ў расійскім "Амкары" яму не дае практыкі трэнер. З Італіяй нашы маглі дасягнуць большага, але значную частку матча беларускі галкіпер Васіль Хамутоўскі гуляў з траўмай. Шкада, што на наступны матч са славенцамі Беларусь страціла з-за штрафных картак цэнтральных абаронцаў Сяргея Штанюка і Сяргея Ясковіча. Затое вернецца на поле адбыўшы дыскваліфікацыю Аляксандр Глеб.

А вось наша моладзевая дружына, пачаўшы з гасцявой перамогі над нарвежцамі, пасля страціла кураж, саступіўшы ў двух паядынках. Добра, што агульная турнірная сітуацыя склалася так, што шанцы на выхад з групы застаюцца. Будзем чакаць працягу ў сакавіку 2005 года.

Уладзімір Хільмановіч

## Партызанская школа ў Варшаве

Чацвер, 7 кастрычніка, Дом мастацтва на Урсынове ў Варшаве.

— Вітаю ўсіх сардэчна на канцэрце, які назвалі мы "Партызанская школа", — гаворыць вядучы Франак Вячорка.

Пачынаецца прэзентацыя пректа "Веру ў цябе — я люблю ліцэй". Удзел у ім прымаюць вучні і вынявыгадная ўладам.

Два гады таму ліцэй быў зачынены, а вучні накіраваны ў розныя

пускнікі Гуманітарнага ліцэя імя Якуба Коласа ў Мінску. Школа, у якой усе прадметы выкладаліся на беларускай мове, гуртавала і далей гуртуе ў большасці дзяцей беларускай інтэлігенцыі. З-за гэтага была

> Частка вучняў прыдуиала стварыць праект "Веру ў цябе — я люблю ліцэй", які стаў му-

> > супраць закрыцця школы. Плён сваёй працы запісалі яны на альбоме.

> > — Школа наша афіцыйна нелегальная, таму і наш сённяшні канцэрт называецца "Партызанская школа", — тлумачыць варшаўскай публіцы Франак Вячорка.

> > — Упершыню сутыкнуўся я з альбомам ліцэістаў будучы нядаўна ў Беларусі, — гаворыць галоўны арганізатар канцэрта Ігар Знык. — Калі пазней я даведаўся, што іхні канцэрт у Мінску быў адкліканы, рашыў запрасіць іх у Варшаву.

> > На сцэне, у розных саставах прэзентуюцца 10 асоб. Вялікая частка твораў прысвечана ліцэю. "Будзь



з намі і мы будзем з табой"— звяртаецца да сваёй школы ў першай песні адзін з выканаўцаў. Хаця творы выконваюць музыкі-аматары, публіка з увагай слухае ліцэістаў. Большасць твораў складаюць рок-песні.

Аднак усё ж такі найважнейшая ідэя альбома: вучні бароняць сваю школу, вядуць барацьбу за навучанне на роднай мове. Пафас на пачатку XXI стагоддзя — рэдкасць. Таму ліцэістаў варта слухаць.

Апрача канцэрта ў Варшаве праект "Веру ў цябе — я люблю ліцэй" прэзентаваўся ў Гайнаўцы і Бельску.

Міхась Сцепанюк



#### Да юбілею Гайнаўскага беларускага ліцэя

## Сейбіты "нацыяналізму

Некалькі слоў варта сказаць тут ра і што ў іх вупра працу і ролю настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры ў беларускіх ліцэях. Гэтую працу я ведаю добра, бо сам працаваў настаўнікамбеларусістам. Адначасова працаваў таксама і настаўнікам рускай мовы, таму маю параўнанне. І на гэтай аснове магу сказаць, што настаўніцкая праца і не лёгкая, і не надта ўдзячная была. Яшчэ больш цяжкай і няўдзячнай была праца настаўнікаў-беларусістаў... Чаму?

Па-першае, матэрыяльны стан гэтага прадмета быў убогі, каб не сказаць мізэрны. А менавіта ад гэтага залежыць як камфорт працы настаўніка, так і яе эфекты. І па-другое, амаль усе з нас былі незадаволены. Адны лаялі за беларускі нацыяналізм, які быццам мы сеялі ў школах і сваімі школамі, другія — за недастатковую беларушчыну ў ліцэях і ліцэістаў, а трэція — маўляў, навошта ўсё гэта?

На закіды тых, якія прыпісвалі нам "сеянне беларускага нацыяналізму", скажу толькі тое, што мець да нас, беларусаў, прэтэнзіі за наш "нацыяналізм" — гэта нейкае недаразуменне або злая воля, свядомае сеянне імі зла. Такіх спакойных, лаяльных і верных сваёй Айчыне, Польшчы, як нашы беларусы, бадай, не знойдзеш у ніводнай іншай нацыі. Такімі, зрэшты, былі нашы бацькі, дзяды і такімі быць вучым мы нашых дзетак. Беларусы заўсёды ўмелі і ўмеюць шанаваць сваю Айчыну.

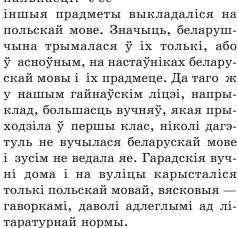
Надта ж прымітыўнымі і смешнымі з'яўляюцца прэтэнзіі трэціх. А ўжо найбольш смешным і сумным з'яўляецца тут тое, што нярэдка супраць беларускага школьніцтва выступалі ці распускалі плёткі аб беларускім нацыяналізме самі беларусы. Шкада мне іх. З такімі, па-мойму, не варта і палеміку заводзіць.

А вось з тымі, якія ўсю віну за недастатковую, на іх погляд, беларушчыну ў нашых ліцэях хочуць узлажыць на настаўнікаў і школу, пагаварыць трэба.

Перад гэтым, аднак, трэба ўсё ж такі адказаць на пытанне, як мы, самі настаўнікі, ацэньваем беларускі дух і стан беларушчыны ў нашых беларускіх ліцэях.

Асабіста я адно і другое ацэньваю станоўча і аб гэтым я ўжо неаднойчы гаварыў. Але ці ва ўсіх нашых навучэнцаў яны ёсць і ці дастатковыя яны ў іх? Напэўна не. І аб гэым мы, настаўнікі-беларусісты самі дасканала ведаем і перажываем, гэта — па-першае. А па-другое, адкуль жа ёй, моцнай па духу і ведах, беларушчыне і ўзяцца ў іх?!

Нашы беларускія ліцэі розніліся ад звычайных, польскіх, толькі тым, што ў іх дадаткова чатыры гадзіны ў тыдзень у кожным класе выкладалася беларуская мова і літаратучылася ў асноўным моладзь беларускай нацыянальнасці. Усе



Узяўшы пад увагу ўсё гэта і дадаўшы, што моладзь перагружана рознымі прадметамі і не надта рвалася да навукі, ці ж так многа навучыш за чатыры гады? Калі і дом, і вуліца, і прэса, і радыё, і тэлебачанне поўнасцю польскамоўныя? І ці ж можна пасля гэтага здзіўляцца, што вучні намнога лепей ведаюць і таму ахвотней карыстаюцца польскай мовай, чым беларускай? А многія здзіўляліся і мелі вялікія прэтэнзіі да нас, настаўнікаў беларускай мовы, за гэта.

Не так даўно рускую мову ў нашых школах вывучалі доўга, планава і ў абавязковым парадку, але хто яе ведаў? Праўда, пасля распаду нашага сацыялістычнага лагера, нават некаторыя вучоныя пачалі публічна хваліцца, што не ведалі ў Польшчы рускай мовы, хаця і ў абавязковым парадку вывучалі яе, таму што ненавідзелі Савецкага Саюза і тым самым расіян. Смешна? Канешне, смешна, бо ўводзіць у ранг патрыятызму тое, што павінна востра асуджацца, гэта і смешна, і прымітыўна, і шкодна. Тым больш, што і непраўдзіва. Бо, калі не ведалі рускай мовы толькі па той прычыне, што ненавідзелі дзядзю Ваню, то чаму ж тады мову дзядзі Сэма, Джона і Шарла, якіх так моцна-моцна кахалі, яшчэ горш ад мовы дзядзі Вані ведалі?! Але гэта толькі так пры нагодзе.

На стан нацыянальнай свядомасці кожнага чалавека, апрача школы, працуе дом, сям'я, вуліца, царква, сродкі масавай інфармацыі... Іх роля не меншая, чым школы. А на нацыянальную свядомасць меншасці, як наша, уплывае яшчэ і дзяржава-бацькаўшчына, значыць, у нашым выпадку, Рэспубліка Беларусь. А якія яны, гэтыя звенні ў нас?! Далікатна кажучы, у нацыянальным сэнсе — ніякія, каб не сказаць, антыбеларускія.

Чаму ж тады ўсю віну за стан нацыянальнай свядомасці нашай школьнай моладзі многія хочуць скінуць на настаўнікаў і школу?..

Васіль Сакоўскі



Мар'янна Апановіч з дажынкавым вянком

## Мар'янна Апановіч

Вялікая грыбніца, Мар'янна Апановіч, ходзіць па лесе за Залукамі і спявае песні па-беларуску. Каб не

- Як прыехала, дык не ведала, што людзі да мяне гавораць. Людзі анекдоты сабе расказваюць, а я стаю пры вялікім коле трактара, і слёзы ў вачах. Гэта было ў 1967 годзе. А цяпер людзі да мяне гавораць, як гавораць, а я — пасвойму; я і прабую, але такі ў мяне смешны акцэнт, дык смяюцца...

Мар'янна Апановіч родам са Шлёнска. Атрымала "наказ працы" на Беласточчыну. Стала працаваць у залучанскай школе. Пазнаёмілася з Францішкам з-пад Саколкі. І як заселі ў Залуках, так і жывуць. Дом паставілі, дзяцей пагадавалі. Ужыліся ў асяроддзі. Абое аматарска выступаюць у залучанскім калектыве, Францішак, скрыпач, піша таксама вершы. Мужа сёння няма — паехаў з самадзейнікамі на музычны фестываль пенсіянераў. Іншыя спевакі збіраюцца назаўтра на краёвыя дажынкі, іншыя — сёння спраяўляюць гмінныя дажынкі.

Мар'янна Апановіч разам з іншымі жанчынамі з калектыву "Каліна" падрыхтавала гэту імпрэзу. І ўгасціць трэба, і сваё адспяваць. На падворку пад домам Апановічаў, што зараз за пачатковай школай, маладыя жанчыны, дзеці — радня. Маладыя ўжо раз'ехаліся па свеце, але часта прыязджаюць у родны дом. Сёння ў Залукі, дарэчы, панаехала гасцей шмат, не толькі гмінных. А на стале, на падворку, на адмысловых насілках — найважнейшы залучанскі вянец. Там-сям трэба яго паправіць, упрыгожыць, бо крышку памяўся, едучы на Спаса ў машыне. Тут і збожжа ўсялякае, і палявыя кветкі, і зелле, і плады. Калісьці на вянках заўсёды быў мак, заўважае гаспадыня, але цяпер, калі мак не даюць вырошчваць, дык макаўкі не красуюцца на дажынкавых вянках і спасаўскіх букетах. Але і любіста ёсць, і астры, і аксаміткі, шыпшына, несмяртэльнік. Сланечнікі. Пані Мар'янна, як усе вясковыя гаспадыні — дбаюць аб свае агародчыкі, не толькі гародніна тут важная...

Для гаспадыні важна — накарміць сям'ю, гасцей. З кухні вялікага дому Апановічаў далятаюць смакавітыя пахі. Сёння няма тут чужых, гасцей, бо ж панаехала радні. Дзве дачкі, сын ваенны (быў у Косаве, у Албаніі). Апановічы зарэгістравалі свой адкрыты дом у згуртаванні "Агракрэсы". І едуць з усяе Польшчы сюды турысты, зацікаўленыя свежым паветрам, чыстым краявідам. Можна на веласіпедзе з Залук даехаць і ў Крушыняны, і Багоннікі, і па ўсёй Беласточчыне ёсць што паглядзець. Мар'янна, майстрыха ў збіранні грыбоў і ў вырабах з іх, мае сваіх пастаянных кліентаў, ужо амаль пародненых з іхнай сям'ёй. Ведае багатыя грыбныя месцы, выходзіць на досвітку, ад 4 раніцы да 10 — 11 гадзіны зможа назбіраць 10 — 12, альбо і з 20 кілаграмаў грыбоў. На "Свята грыба" ў Міхалове згатуе традыцыйную страву — піражкі з капустай і грыбамі. Усе залучанкі такія — і ў хаце, і па-за хатай. Бо ж жыць трэба, круціцца, і адчуваць сябе на сваім. Агратурызм — вялікі шанц тут у нас. Каб занятак быў, і каб паказаць наша, пахваліцца. Цяпер, калі Інтэрнэт ёсць, мабільнікі — усюды блізка. Інфармацыя даходзіць усюды, хутка і прыносіць карысць.

— Людзі хочуць рабіць штосьці, каб рух быў, каб штосьці дзеялася, — кажа пані Мар'янна. І ўсё ў руху — якраз збірацца стала на дажынкі, трошкі трэба прыхарашыцца. — Адзін чалавек нічога не зробіць. Я вельмі ўключылася ў арганізацыю гэтай імпрэзы, нават яе і прыдумала, спачатку як свята пенсіянераў. І ўсе мы тут яе шыкавалі. Увесь вечар штосьці там піхцілі, сёння таксама. Ну і нашы беларускія спевы! Вывучу словы песні, і спяваю разам з усімі. Размаўляць горай, але вывучыць словы можна, спачатку мушу іх зразумець. Вазьму лісток, чытаю, хаджу, паўтараю. I спяваю. I разумеем адзін аднаго.

Міра Лукша

## Hiba

PL ISSN 0546-1960 NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка

Старшыня: Яўген Вапа. **Адрас рэдакцыі:** 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149. Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22. Internet: http://niva.iig.pl/ E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа. Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба. Сакратар рэд.: Аляксандр Максімюк. Рэдактар "Зоркі": Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран-Асташэвіч.

Канцылярыя: Галіна Рамашка. Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук

Друкарня: "Orthdruk", Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłat na prenumeratę na I kwartał 2005 r. upływa 5 grudnia 2004 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały "Ruch" na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na I kwartał 2005 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysylką za granicę pocztą zwykłą — 120,00; pocztą lotniczą Europa — 133,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 147,00. Wpłaty przyjmuje "RUCH" S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 68124010531111000004430494.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,45 zł, a kwartalnie — 44,85 zł; z wysylką za granicę pocztą zwykłą — 4,70 (kwartalnie — 61,10), pocztą priorytetową: Europa — 5,90 (76,70), Ameryka Płn., Afryka — 6,60 (85,80), Ameryka Płd., Środk., Azja — 7,40 (96,20), Australia — 9,60 (124,80). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tvgodnika "Niwa", Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta BPH PBK SA Oddział w Białymstoku 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.

Рабаўладальнікі найперш ёсьць носьбітамі рабскай псыхалёгіі.

Ранішнія памкненьні чыстыя, як раса, вячэрняе падсумаваньне падоб- • цэй, веру ў цябе" ды Паўлам СЦЕнае да бруднай лужыны.

Пераступіўшы рысу, можна адчуваць сябе госьцем, а можна мярзотнікам.

Найбольшы парадокс гэтага сьвету, калі чалавеку не стае пары.

Слабы той — хто ня можа пры- піцэістамі. знацца ў сваёй слабасьці, моцны хто маўчыць пра сваю сілу.

## "Даўціпы" Андрэя Гаўрылюка

— Будзь мудрая ды добрая. Ніко-

Між сябрамі:

- Невыносна баліць мне зуб!
- Калі б гэта быў мой зуб, я б мы. Зараз працуем над трэцім. яго даўно вырваў...
- гэта быў твой зуб.

прыйшлі да кармушкі з сенам.

- Ведаеш, кажа адзін з іх, —
- Так табе дакучае мароз?
- Не, але абрыдла мне ўжо гэтая ежа ў сталоўцы.

Сын да бацькі:

- - Кабыла.
  - А конскі татка?
  - Жарабец.
  - А конскае дзіця?
  - Жарабя.
- Калі так, дык якога каня называюць канём?

Сустракаюцца Ваня і Вася, знаёмыя з войска, што жывуць у адным горадзе, якія доўга не бачыліся. Ідуць на кватэру Вані выпіць чарку і паўспамінаць. Не ўспелі пераступіць парог, калі Ванева жонка ўхапіла ручнік і стала ім сцёбаць абодвух. Вася кажа:

 Не турбуйся, пойдзем да мяне. Пайшлі да Васі. Уваходзяць, а Васева жонка ветліва іх вітае і запрашае ўсярэдзіну. Цешча дапамагае распрануцца і вешае вопраткі ў шафу. Абедзве жанчыны хуценька накрываюць стол гарэлкай і закускай.

- не веру сваім вачам! Як ты іх выхаваў?
- Слухай: я з'яўляюся футбольным суддзёю. Калі тры дні назад цешчын кот не хацеў уступіць мне тую картачку. На наступны дзень таксама не хацеў уступіць і я паказаў яму чырвоную картачку. Гэта, аднак, не памагло і ўчора вытрапаў я яго і выкінуў за акно.
- А якое гэта мае дачыненне да тваіх жонкі і цешчы?
- картачку, а цешча чырвоную.
- Чаму навучанне ў медыцынскай акадэміі доўжыцца аж шэсць
- Бо хворыя больш давяраюць старэйшым урачам.

# Афарызмы Ладзіка Майніча Музычная размова

Гутарка з Максам РОЎСЦЕМ менеджэрам праекта "Я люблю лі-ПАНЕНКАМ, адным з сяброў пра-

– Паколькі размаўляем пра Ваш музычны праект, хочацца мне запытаць, ці ў сувязі з закрыццём Вашага ліцэя, можна Вас назваць

Макс: — Безумоўна, можна, выключаючы гэта, што мы вучымся не ў спецыяльным будынку і не зарэгістраваны як навучальная ўстанова. Усё астатняе па сутнасці нармальна

–  $A\partial$ куль ініцыятыва стварыць такі праект?

Макс: — У нас у школе сабраны Перад шлюбам маці павучае дачку: • вялікі творчы патэнцыял вельмі цікавых людзей. Вырашылі мы зралі не сварыся з мужам: адразу плач. • біць музычны праект. Маладыя людзі зараз праяўляюць сябе ў спорце, навуцы, а мы рашылі працаваць з музыкай. Зрабілі ўжо два альбо-

— У Польшчы Вы выступаеце — Я таксама вырваў бы, калі б **ўпершыню перад "жывой" публі**кай. Мне ияжка ў гэта паверыць!

Макс: — Справа ў тым, што У Белавежскай пушчы два алені ў траўні і жніўні дзяржава без тлу-• мачэнняў забараніла нашы мінскія канцэрты. У Беларусі, калі спявашто ўжо не магу дачакацца вясны... • еш на беларускай мове, выступаць забараняецца.

> – Дык Вы яшчэ не давалі канцэртаў перад сваёй публікай?

Павал: — Не, ні разу не канцэртавалі. Мы хацелі, каб людзі ведалі — Татка, як называецца конская • беларускую музыку. Нават справа не ў ліцэі. Нам, на жаль, нічога не атрымалася.

> – Ці Вы лічыце канцэрты ў Польшчы ўдалымі?

Макс: — Вельмі прыемна, што людзі прыходзяць, што слухаюць. Нам абсалютна спадабалася ў Гайнаўцы. Кожная сцэна па-свойму цікавая. Мне хочацца падзякаваць польска-• му боку, што схацелі нас запрасіць.



У нас упершыню з'явілася магчымасць паказаць людзям, што мы зрабілі ў час рэпетыцый і нашага супольнага свабоднага часу.

— Павал, як табе ў праекце "Я люблю ліцэй"?

Павал: — Мне давялося спяваць у першым нашым дыску, у другім і ў трэцім хачу праспяваць некалькі песень. Магу толькі сказаць, што творчасць нашая расце, і асабіста, і ўвогуле ў нашага ліцэя.

— Два дыскі ўжо запісаныя. Як яны ўспрымаюцца жыхарамі Белаpyci?

Макс: — Першая зборка гэта класічныя ліцэйскія песні. Гэта быў такі праект дзеля ўнутранага карыстання. Другі дыск — гэта музычны, прафесійны праект, які прадаецца ў крамах.

 У музычных асяроддзях палітыкі не любяць, але ў Вашым выпадку трэба запытаць: ці той праект, які Вы ажыццявілі, трэба лічыць палітычным?

Павал: — Ну, так, у некаторых песнях прысутнічаюць палітычныя тэмы, а і кантэкст ліцэя ў вытоках мае палітычны характар.

Макс: — Сам праект у ніякім выпадку нельга назваць палітычным. Людзі самі прыдумваюць нейкія палітычныя прычыны. Мы, як ліцэісты, працавалі цалкам у духу мастацтва. Гэта музыка, гэта патэнцыял, імпэт і творчасць нашай моладзі.

Гутарыў Татка Стэп

#### 11 12 13 15 17 14 16 18 19 20 22 23 25 26 35 Адгаданка

### Шыфраграма

Літары адгаданых слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі — Дружа, — дзівуецца Ваня — • ў клеткі роспісу, складуць рашэнне — прыказку.

- 1. тата =  $16 _ 17 _ 22 _ 23 _ 1 _$
- 2. антонім дабра = 28  $\_$  18  $\_$  19
- $3. \ \text{муж дачкi} = 11 \ \_12 \ \_34 \ \_35 \ \_;$
- 4. сукупнасць свяшчэннаслужыцеляў = 10 <u>25 9 5</u>;
- 5. заходнеславянскае племя, якое пражывала на тэрыторыі сённяшняга месца на канапе, я паказаў яму жоў-  $\bullet$  Мекленбурга (паўночная Германія), вялеты = 14 - 15 - 32 - 33 - 7 - 6;
  - 6. парадная гасцінная або зала для прыёму гасцей у багатым доме = 3 \_ 29 \_ 30 \_ 31 \_ 8 \_;
  - 7. колькасць узгоркаў, на якіх пабудавана Іерусалім, Рым і Маскву = 27 26 \_ 13 \_;
  - 8. псеўданім югаслаўскага лідэра Іосіпа Броза = 20 21 4 24 ;

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правіль-– Жонка атрымала ўжо жоўтую • ныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

#### Адказ на адгаданку з 37 нумара

Бас, вуда, дума, дыханне, немец, ніва, павет, прымета, Сідра, сяўба, трон, хан, чын.

Рашэнне: Дурнота часта бывае прымяненнем мудрасці ў неадпаведных абставінах.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Казіміру Радошку са Свебадзіцаў і Аляксандру Дабчынскаму з Беластока.

### 24.10 - 30.10

Баран (21.03. — 19.04.) Секстылю Марса з Плутонам (25-27.10.) будзеш заўдзячваць асаблівую непадатлівасць на стрэс, трываласць i адвагу. 23 - 30.10. будзеш надта баявіты. Не правакуй канфліктаў. Прыліў энергіі выкарыстай у творчым дзеянні.

**Бык** (20.04. — 20.05.) Вячэра ва ўтульнай кавярні можа падтрымаць слабеючыя пачуцці. Дынамічны, цікавы тыдзень. Споры з-за ахвоты дамінаваць. Ахвотна прымеш гасцей. Хтось з сяброў прадставіць табе сімпатычную асобу.

**Блізняты** (21.05. — 21.06.) Магчымыя праблемы ў падарожжы, цяжкасці ў паразуменні з атачэннем. Мусіш перастаць раскідвацца грашмі! Зможаш зрэалізаваць сваю найбольш скрытую мрою. Будзеш цешыцца! Асабліва ўзбуджаючыя сустрэчы.

**Рак** (22.06. — 22.07.) Знаёмствы з  $\overline{24-28.10}$ , не толькі цікавыя, але і карысныя. Гэтым асобам можаш давяраць. Бяспечныя і карысныя фінансавыя справы.

дзе, але інтэнсіўнасць кантактаў цябе моцна стоміць. Адчуеш, што хтосьці "надае на той самай хвалі". Ахвотна пазнаёмішся з новымі ідэямі і поглядамі. Можаш непрытомна закахацца! Візіт у кабінеце біялагічнага аднаўлення амалодзіць цябе фізічна і псіхічна.

**Дзева** (23.08. — 22.09.) Усё будзеш мець геніяльныя ідэі, як здабыць фартуну. Адвага і прабойнасць, таксама і ў пачуццях. Хтосьці перажывае, бо разлічваў на цябе.

**Шалі** (23.09. — 23.10.) Поспех у фінансах (секстыль Венеры да Сатурна — 24 — 28.10.). Калі цвяроза ацэніш сітуацыю, лёгка выкарыстаеш свае таленты і новыя магчымасці. Суперніцтва — знакаміты допінг.

Скарпіён (24.10. — 21.11.) Энергія, упэўненасць і новыя ідэі. Спадзявайся атракцыёнаў, таксама і на працы, і ў падарожжы. Унутраны спакой. Будзеш урэшце рабіць тое што хочаш і што доўга планаваў. У кнігах (прачытай даўно нячытаныя) знойдзеш развязку шмат якіх праблем.

Стралец (22.11. — 21.12.) Вельмі зважай на сваё здароўе. Поўня і поўнае зацьменне Месяца могуць моцна цябе аслабіць. Часовыя фінансавыя клопаты. Сатурн будзе цябе вылічаць з кожнага грашака!

**Казярог** (22.12. — 20.01.) Венера ў сектылі з Сатурнам (24 — 28.10.) дазволіць спакайней падысці табе да • штодзённых праблем. Памогуць старэйшыя, дасведчаныя, аўтарытэтныя асобы. Можаш думаць аб большых інвестыцыях.

**Вадалей** (21.01. — 19.02.) Да 27.10. добры настрой і шматлікія поспехі. Твае смелыя рухі задзівяць атачэнне. Дай крыху свабоды партнёру. Можаш пайсці за сваім калегам, якому ўдалося.

**Рыбы** (20.02. — 20.03.) З 24.10. пачнеш новы раздзел свайго жыцця, пазбудзешся непатрэбных стрэсаў і клопатаў. Твае справы рушаць з месца, а нават набяруць імпэту. Добрая арганізацыя — ключ да поспеху. Да 25.10. зважай на несумленнага знаёмага. Вельмі дапаможаш камусьці з сям'і.

Агата Арлянская

